

# Ehdotus toimenpideohjelmaksi media- taitojen ja -osaamisen kehittämiseksi osana kansalais- ja tietoyhteiskunta- taitojen edistämistä

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:29

# Ehdotus toimenpideohjelmaksi media- taitojen ja -osaamisen kehittämiseksi osana kansalais- ja tietoyhteiskunta- taitojen edistämistä

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:29



OPETUSMINISTERIÖ

*Undervisningsministeriet*

MINISTRY OF EDUCATION

*Ministère de l'Éducation*

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/julkaisut>

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2007

ISBN 978-952-485-366-8 (nid./htf)

ISBN 978-952-485-367-5 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:29

## Kuvailulehti

**Julkaisija**  
Opetusministeriö

**Julkaisun päivämäärä**  
30.4.2007

<b>Tekijät</b> (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Mediataitojen ja -osaamisen kehittämisen toimenpideohjelmatyöryhmä		<b>Julkaisun laji</b> Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
<b>Puheenjohtaja:</b> Pirjo Sinko <b>Sihteerit:</b> Pirjo Väyrynen ja Kristina Kaihari-Salminen (31.12.2006 saakka)		<b>Toimeksiantaja</b> Opetusministeriö	
		<b>Toimielimen asettamispvm</b> 8.2.2006	<b>Dnro</b> 13/040/2006
<b>Julkaisun nimi</b> (myös ruotsinkielinen) Ehdotus toimenpideohjelmaksi mediataitojen ja -osaamisen kehittämiseksi osana kansalais- ja tietoyhteiskuntataitojen edistämistä (Ett förslag till åtgärdsprogram i syfte att utveckla mediekunskaper och mediekunnande som en del av medborgar- och informationssamhället samt dess främjande)			
<b>Julkaisun osat</b> Muistio + liitteet			
<b>Tiivistelmä</b>  Työryhmän asettamisen taustalla oli mediakasvatuksen ajankohtaisuus ja tärkeys osana kansalaistaitoja mutta myös ongelmat sen toteutumisessa. Perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelman perusteet painottavat viestintä- ja mediataitoja (media-osaamista). Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa mediakasvatus tulee esille yhteisten painotusten ja kaikille aloille yhteisen ydinosaamisen tavoitteissa. Aihealueen toteutuminen koulutuksessa edellyttää tukea ja uusia ratkaisuja, mediakasvatuksen konkretisointia paikallisissa opetussuunnitelmissa, juurtumista koulun käytänteisiin ja kulttuuriin sekä opettajankoulutukseen. Työryhmän mukaan mediataidot ja -osaaminen on yksilön ymmärrystä mediasta ja sen toiminnasta yhteiskunnassa ja omassa elämässä, avaintaitojen hallintaa ja tiedon soveltamista käytäntöön. Työryhmä valmisti toimenpideohjelmaansa Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman raportin <i>Mediakasvatus 2005. Kansalliset kehittämistarpeet</i> pohjalta. Opiskelijoiden saama mediataitojen opetus on eriarvoistavaa: kouluilla ja opettajilla on erilaiset mahdollisuudet ja taidot huolehtia mediakasvatuksen toteutumisesta, toteaa työryhmä. Materiaalit ja välineet ovat puutteellisia mediaopetuksen tarpeisiin, ja tekijänoikeuskysymykset askarruttavat opetuksen arjessa. Itse tekeminen edellyttää teknistä osaamista ja laitteita. Myös tieto- ja viestintätekniikan ja mediakasvatuksen yhdistäminen on ollut esillä. Julkisen ja yksityisen viestinnän rajan hämärtyminen sosiaalisen median tulon myötä on erityinen haaste kasvattajille. Viime vuosina oppimisympäristöt ovat nousseet uudella tavalla esille koulutuspoliittisessa keskustelussa. Media ja tieto- ja viestintätekniikka ovat keskeinen osa tulevaisuuden oppimisympäristöä. Ne ovat mukana ihmisten työssä, koulutuksessa, harrastuksissa ja vapaa-ajassa, ja ne lisäävät myös näiden osa-alueiden limittymistä toisiinsa. Laajakaistayhteydet ja helpokäyttöiset verkkojulkaisuohjelmat ja -alustat mahdollistavat käyttäjien laajamittaisen osallistumisen tiedon, aineistojen, teosten tms. tuottamiseen ja jakamiseen. Virallinen, epävirallinen ja arkioppiminen linkittyvät ja tukevat toisiaan ja muodostavat elinikäisen oppimisen jatkumon. Median vaikutukset ulottuvat vahvasti lasten ja nuorten kasvuun ja sosiaalistumiseen. Internetissä tarjolla oleva laaja julkisuus on aiheuttanut uudenlaista huolenaihetta aikuisille varsinkin tietoturvallisuudesta, kun moni nuori on vienyt tuotoksiaan verkkoon. Monet eri toimijat ovat toteuttaneet erilaisia mediakasvatushankkeita, joita esitellään tämän julkaisun luvussa 2.6. Useimmat hankkeet ovat joko päättyneet tai päättymässä. Työryhmä ehdottaakin käynnistettäväksi laajan kansallisen, yli hallintokuntien ulottuvaa yhteistyötä edellyttävän, pitkäkestoisen medialukutaito-ohjelman. Ohjelman tavoitteena on parantaa mediakasvatuksen toteutumisen edellytyksiä perusopetuksessa ja toisella asteella sekä opettajankoulutuksessa. Tavoitteena on, että ohjelma edistäisi mediakasvatuksen kiinnittymistä nykyistä paremmin osaksi normaalia toimintaa. Ehdotettu ohjelma sisältää viisi alaohjelmaa toimenpiteineen: 1) Innovatiivisten toimintatapojen vahvistaminen, 2) paikallisten oppimiskeskusten ja paikallisen yhteistyön kehittäminen, 3) verkostoitumisen ja informaation jakamisen vahvistaminen, 4) teknisen varustuksen ja materiaalien saatavuuden parantaminen ja 5) kehittämis-yhteistyön parantaminen. Ohjelman lisäksi työryhmä ehdottaa opettajankoulutuksen kehittämiseksi ja mediakasvatuksen tutkimuksen vahvistamiseksi erilaisia toimenpiteitä. Toimenpiteet on kuvattu muistion luvussa 3.			
<b>Avainsanat</b> mediakasvatus, mediaosaaminen, viestintä- ja mediataidot, medialukutaito, kansalaistaidot, mediakriittisyys			
<b>Muut tiedot</b>			
<b>Sarjan nimi ja numero</b> Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:29		<b>ISSN</b> 1458-8102	<b>ISBN</b> 978-952-485-366-8 (nid.) 978-952-485-367-5 (PDF)
<b>Kokonaissivumäärä</b> 49	<b>Kieli</b> suomi	<b>Hinta</b>	<b>Luottamuksellisuus</b> julkinen
<b>Jakaja</b> Yliopistopaino		<b>Kustantaja</b> Opetusministeriö	

## Presentationsblad

**Utgivare**  
Undervisningsministeriet

**Utgivningsdatum**  
30.4.2007

<b>Författare</b> (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare)  <b>Ordförande:</b> Pirjo Sinko <b>Sekreterar:</b> Pirjo Väyrynen och Kristina Kaihari-Salminen (fram till 31.12.2006)	<b>Typ av publication</b> Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
	<b>Uppdragsgivare</b> Undervisningsministeriet	
	<b>Datum för tillsättande av</b> 8.2.2006	<b>Dnro</b> 13/040/2006
<b>Publikation</b> (även den finska titeln) Ett förslag till åtgärdsprogram i syfte att utveckla mediekunskaper och mediekunnande som en del av medborgar- och informationssamhället samt dess främjande (Ehdotus toimenpideohjelmaksi mediataitojen ja -osaamisen kehittämiseksi osana kansalais- ja tietoyhteiskunnan edistämistä)		
<b>Publikationens delar</b> Promemoria + bilagor		
<p><b>Sammandrag</b></p> <p>Mediefostrans aktualitet och dess framskjutna roll som en del av medborgarfärdigheterna utgjorde bakgrunden till arbetsgruppens tillsättande. En pådrivande faktor i sammanhanget var också problemen i samband med förverkligandet av mediefostran. Informations- och mediekunnande har en central roll i grunderna för den grundläggande utbildningen och i gymnasiets läroplan. Mediefostran ingår som en beståndsdel i grunderna för den grundläggande yrkesutbildningen och målen för de gemensamma betoningarna och inom baskompetensen som är gemensam för alla branscher. För att temaområdet mediefostran skall förverkligas i utbildningen förutsätts stöd och nya lösningar, dess konkretisering i läroplaner på lokal nivå, dess förankring i skolornas praxis och kultur samt i lärarutbildningen.</p> <p>Arbetsgruppen definierar mediekunskap som individernas förståelse för medierna och deras funktion i samhället och deras inverkan på det egna livet. Vissa centrala färdigheter ligger som grund för att förstå medierna och användningen av dem. Arbetsgruppen har i sitt arbete utgått från Mediefostran 2005. Nationella behov av utveckling (justitieministeriets publikationer 2005:5), som kom till under temat medborgarinflytande inom regeringens politikprogram. Arbetsgruppen konstaterar att den undervisning som studerande får i mediekunskap är ojämlik: skolor och lärare har varierande möjligheter och kunskaper att i praktisk verksamhet omsätta mediefostran. I många fall är material och utrustning bristfälliga jämfört med behoven inom medieundervisning. Upphovsrättsliga frågor gör sig påminda inom undervisningen. Användningen av olika medier förutsätter tekniskt kunnande hos användaren och teknisk apparatur. Vissa planer har funnits på att förena data- och informationsteknik samt mediefostran. I takt med att medier med en social aspekt har introducerats på marknaden har gränsen mellan offentlig och privat informationsverksamhet suddats ut. Detta är en speciell utmaning för uppfostrare.</p> <p>Under de senaste åren har inlärningsmiljöerna på ett nytt sätt lyfts fram i den utbildningspolitiska debatten. Medierna samt data- och informationstekniken är en central del av inlärningsmiljön i framtiden. De är närvarande i människornas arbete, utbildning, hobbyn och fritid. Bl.a. tekniken gör att olika delområden griper in i varandra. Bredbandsförbindelser och lätthanterliga program och mallar för webbpublikationer har gjort det möjligt för användare att i stor skala delta i produktionen och distributionen av kunskap, material, verk mm. Inlärning i skolan, utanför skolsystemet och i människornas vardag länkas till varandra och bildar ett kontinuum inom livslångt lärande. Mediernas inflytande griper starkt in i barns och unga personers uppväxt och socialisation. Vuxna oroar sig speciellt för informationssäkerheten och de ungas framfart på webben där de lägger ut sina alster.</p> <p>Många olika parter har verkställt olika projekt inom mediefostran, vilka presenteras i kapitel 2.6 i den här publikationen. De flesta projekt har redan avslutats eller håller på att avslutas. Arbetsgruppen föreslår att man inleder omfattande, långvarigt samarbete kring ett program för ökad medieläskunnighet, som överskrider förvaltningsgränserna inom den offentliga sektorn. Syftet med programmet är att förbättra förutsättningarna för att förverkliga mediefostran i den grundläggande utbildningen och på det andra stadiet samt inom lärarutbildningen. Syftet är att förankra mediefostran bättre än nu i den normala undervisningen. Det föreslagna programmet innehåller fem underprogram med förslag till åtgärder: 1) Att stärka innovativa verksamhetsformer, 2) att utveckla samarbetet mellan lokala inlärningscenter och på ett lokalt plan 3) att stärka uppkomsten av nätverk och öka spridningen av information, 4) att förbättra tillgängligheten av teknisk apparatur och tekniskt material, 5) att öka samarbetet kring utvecklingen på området. Arbetsgruppen lägger också fram åtgärder i syfte att utveckla lärarutbildningen och forskningen i mediekunskap. Åtgärderna beskrivs i kapitel 3 i promemorian.</p>		
<b>Nyckelord</b> mediefostran, mediekunnande, informations- och mediekunskap, medieläskunnighet, medborgarfärdigheter, mediekritiskhet		
<b>Övriga uppgifter</b>		
<b>Seriens namn och nummer</b> Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:29		<b>ISSN</b> 1458-8102  <b>ISBN</b> 978-952-485-366-8 (htf.) 978-952-485-367-5 (PDF)
<b>Sidoantal</b> 49	<b>Språk</b> finska	<b>Pris</b>  <b>Sekretessgrad</b> offentlig
<b>Distribution</b> Universitetsstryckeriet		<b>Förlag</b> Undervisningsministeriet

## Description

<b>Publisher</b> Ministry of Education		<b>Date of publication</b> 30.4.2007	
<b>Authors</b> (If a committee: name of organ, chair, secretary)  <b>Chair:</b> Pirjo Sinko <b>Secretaries:</b> Pirjo Väyrynen and Kristina Kaihari-Salminen (until 31.12.2006)		<b>Type of publication</b> Reports of the Ministry of Education, Finland	
		<b>Contracted by</b> Ministry of Education	
		<b>Committee appointed on</b> 8.2.2006	<b>Dnro</b> 13/040/2006
<b>Name of publication</b> Proposal for an action programme for developing media skills and knowledge as part of the promotion of civil and knowledge society			
<b>Parts</b> Memorandum + appendices			
<b>Abstract</b>  <p>The reason for setting up this committee was the topicality and importance of media education as part of citizenship skills and the problems encountered in its realisation. The basic and upper secondary core curricula stress communication and media skills (media literacy). In the core curricula for initial vocational education and training, media education is included in the objectives for core knowledge common to all fields. The implementation of media education requires support and new solutions, the concretisation of media education in local curricula and its integration into school practices and culture and into teacher education.</p> <p>According to the committee, media skills and literacy mean an individual's understanding of the media and their operation in society and meaning in one's own life, the mastery of key skills and the application of information to practice. The committee prepared its action programme on the basis of the report on national development needs in media education (2005) included in the Government's Citizen Participation Policy Programme. In media education, students are unequally placed: schools and teachers are not similarly equipped to take care of media education. Materials and equipment are inadequate for the needs of media education, and copyright questions are a daily concern for teachers. Teaching media education requires technical knowledge and equipment. It has also been suggested that media education and ICT be combined. The blurring of public and private communication with the emergence of the social media has been a particular challenge for educators.</p> <p>In recent years, learning environments have been to the fore in a new way in discussions. The media and ICT are a crucial part of the future learning environment. People encounter them at work, in education, in hobbies and in free time and they increasingly interlace. Broad band connections and easy-to-use web publication software and platforms enable users to participate on a broad scale in the production and distribution of knowledge, materials, works, etc. Formal, non-formal and informal learning interlink and support each other, forming a lifelong continuum. The media have a strong impact on children's and young people's growth and socialisation. The wide exposure on the internet has caused new kind of concern for parents, especially with regard to data security, as an increasing number of young people put their products on the web.</p> <p>Many different stakeholders have carried out media education projects, which are presented in Chapter 2.6. Most of these have either ended or are about to end. The committee proposes a media literacy programme to be devised and implemented through extensive cross-sectoral cooperation. The aim would be to improve prerequisites for media education in basic education, at the secondary level and in teacher education with a view to making media education an established part of day-to-day school activities. The proposed programme would contain five actions: 1) Innovative methods of work, 2) Development of local learning centres and local cooperation, 3) Networking and information sharing, 4) Technical equipment and access to materials, and 5) Cooperation in development. In addition to the programme, the committee proposes various measures for developing teacher education and strengthening media education research.</p>			
<b>Other information</b>			
<b>Name and number of series</b> Reports of the Ministry of Education, Finland 2007:29		<b>ISSN</b> 1458-8102	<b>ISBN</b> 978-952-485-366-8 (pbk.) 978-952-485-367-5 (PDF)
<b>Number of pages</b> 49	<b>Language</b> Finnish	<b>Price</b>	<b>Degree of confidentiality</b> public
<b>Distributed by</b> Helsinki University Press		<b>Published by</b> Ministry of Education	

# Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti 8.2.2006 Mediataitojen ja -osaamisen kehittämisen toimenpideohjelma -työryhmän, jonka tehtäväksi tuli laatia ehdotus toimenpideohjelmaksi mediataitojen ja -osaamisen kehittämiseksi osana kansalais- ja tietoyhteiskuntataitojen edistämistä.

Työryhmän tavoitteena oli tehdä toimenpide-ehdotuksia, joissa pyritään ennakoimaan tulevaisuuden mediataitojen ja -osaamisen tarpeita ja niiden saavuttamista kasvatuksen, opetuksen ja opettajakoulutuksen avulla. Toimenpideohjelma keskittyy mediakasvatukseen esi- ja perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa sekä ammatillisten perusopintojen yhteisinä painoituksina. Työryhmä on huomionnut työssään myös eri koulumuotojen opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen kehittämistarpeet.

Työryhmän loppuraportti jakautuu kolmeen päälukuun siten, että ensimmäisessä luvussa kuvataan työryhmän taustaa ja tavoitteita, määritellään työryhmän työn kannalta keskeisiä käsitteitä sekä hahmotellaan mediakasvatuksen kenttää ja aiheeseen liittyvää keskustelua laajemmin, myös eurooppalaisessa kontekstissa. Toisessa luvussa kuvataan mediakasvatuksen nykytilaa perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen opetus-suunnitelman perusteiden kautta sekä pohditaan miten koulutusta nykyisin toteutetaan. Samassa pääluvussa esitellään lisäksi mediakasvatuksen sisältymistä opettajien peruskoulutukseen ja sen huomioonottamista opettajien täydennyskoulutuksessa. Toisessa luvussa tarkastellaan myös laajasti mediakasvatuksen kentän toimijoita, sidosryhmiä ja käytössä olevia materiaaleja. Kolmannessa luvussa esitetään toimenpide-ehdotukset, joihin työryhmä on päättänyt mediataitojen ja -osaamisen kehittämiseksi osana kansalais- ja tietoyhteiskuntataitojen edistämistä.

Työryhmän tuli saada työnsä valmiiksi 31.1.2007 mennessä. Opetusministeriö jatkoi työryhmän toimikautta 30.3.2007 saakka. Työryhmä on kokoontunut 14 kertaa.

Saatuana työnsä päätökseen työryhmä jättää kunnioittaen loppuraporttinsa opetusministeriölle.

Helsingissä 28. päivänä maaliskuuta 2007.



Pirjo Sinko



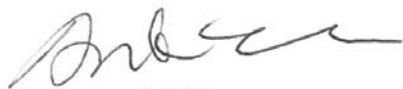
Jukka Haveri



Tapio Kujala



Pekka Luoma



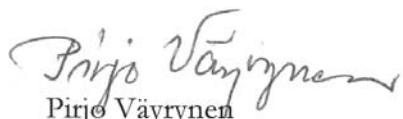
Antero Mukka



Antti Pentikäinen



Martti Raevaara



Pirjo Väyrynen



Sirkku Kotilainen



Heikki Kynäslahti



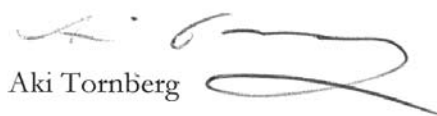
Armi Mikkola



Elina Normo



Gun Oker-Blom



Aki Tornberg

Kristina Kaihari-Salminen  
(31.12.2006 saakka)



## Sisältö

<b>1</b>	<b>Työryhmän asettamisen tausta ja koulutuspoliittiset linjaukset</b>	<b>10</b>
1.1	Käsitteiden ja osaamisen määrittelyä	11
1.2	Eurooppalaista mediakasvatusta	15
1.3	Mediakasvatus ja oppimisympäristön muutos	17
1.4	Viestinnän sääntely	19
1.5	Julkinen keskustelu	21
<b>2</b>	<b>Mediakasvatuksen nykytila</b>	<b>24</b>
2.1	Mediakasvatus perusopetuksessa	24
2.3	Mediakasvatus ammatillisessa peruskoulutuksessa	30
2.4	Media, tieto- ja viestintätekniikka ja opettajankoulutus	32
2.4.1	<i>Luokanopettajakoulutus</i>	32
2.4.2	<i>Mediakasvatus aineenopettajakoulutuksessa</i>	34
2.4.3	<i>Mediakasvatus ammatillisessa opettajankoulutuksessa</i>	35
2.5	Mediakasvatus opettajien täydennyskoulutuksessa	36
2.6	Mediakasvatuksen toimijat, sidosryhmät ja materiaalit	37
<b>3</b>	<b>Toimenpide-ehdotukset</b>	<b>42</b>
	<b>Lähteet</b>	<b>45</b>
	<b>Liitteet</b>	<b>47</b>
	Liite 1. Työryhmän asettamiskirje	47
	Liite 2. Määräajan jatkamiskirje	49

*"Mediakasvatus on tämän päivän yleissivistystä,  
mediataidot tämän päivän kansalaistaitoja."*

# 1 Työryhmän asettamisen tausta ja koulutuspoliittiset linjaukset

Opetusministeriö asetti 8.2.2006 Mediataitojen ja -osaamisen kehittämisen toimenpideohjelma -työryhmän, jonka tehtäväksi tuli laatia ehdotus toimenpideohjelmaksi mediataitojen ja -osaamisen kehittämiseksi osana kansalais- ja tietoyhteiskuntataitojen edistämistä.

Työryhmän asettamisen taustalla oli mediakasvatuksen ajankohtaisuus ja tärkeys osana kansalaistaitoja mutta myös ongelmat sen toteutumisessa. Opetushallituksen 2000-luvun perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelman perusteet painottavat viestintä- ja mediataitoja (mediaosaamista). Kuitenkin aihealueen toteutuminen kaikkia oppiaineita ja opettajia velvoittavana aihekokonaisuutena edellyttää tukea ja uusia ratkaisuja, mediakasvatuksen konkretisointia paikallisissa opetussuunnitelmissa, juurtumista koulun käytänteisiin ja kulttuuriin sekä opettajankoulutukseen.

Työryhmän puheenjohtajana toimi opetusneuvos Pirjo Sinko Opetushallituksesta ja sihteereinä ylitarkastaja Kristiina Kaihari-Salminen (31.12.2006 saakka) sekä opetusneuvos Pirjo Väyrynen Opetushallituksesta. Työryhmän jäseniä olivat opetusneuvos Armi Mikkola ja opetusneuvos Aki Törnberg opetusministeriöstä, mediapedagogi Jukka Haveri Tampereen kaupungista, dosentti, puheenjohtaja Sirkku Kotilainen Mediakasvatusseura ry:stä, osaamiskeskuksen päällikkö Tapio Kujala Yleisradiosta, toimituspäällikkö Antero Mukka Helsingin Sanomista, rehtori Pekka Luoma Koillis-Helsingin lukiosta, elokuva- ja viestintäkasvatuksen opettaja Antti Pentikäinen Tikkurilan lukiosta, neuvotteleva virkamies Elina Normo liikenne- ja viestintäministeriöstä, opetusneuvos Gun Oker-Blom Opetushallituksesta, professori Martti Raevaara Taideteollisesta korkeakoulusta sekä dosentti Heikki Kynäslähti Helsingin yliopistosta.

Työryhmä kuuli työskentelynsä aikana seuraavia ulkopuolisia asiantuntijoita: lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula (Lapsiasiavaltuutetun toimisto), ylitarkastaja Pekka Iivonen (Opetushallitus), ylitarkastaja Maija Innola (opetusministeriö), medianomi Ismo Kiesiläinen, järjestösihteeri Sanna Lahovaara (Av-tuottajien tekijänoikeusyhdistys Tuotos ry.), toiminnanjohtaja Kirsi Niittyinperä (Av-tuottajien tekijänoikeusyhdistys Tuotos ry.), koordinaattori Varpu Ojala (Mediamuffinssi -hanke) ja suunnittelija Suvi Tuomista (Mannerheimin Lastensuojeluliiton koordinoimasta Turvallinen Nuorten Netti -hankkeesta TUNNE). Raportin kirjoittamiseen ovat osallistuneet yliassistentti Reijo Kupiainen ja professori Tapio Varis Tampereen yliopistosta sekä opetusneuvos Kari Nyyssölä Opetushallituksesta.

Työryhmä valmisti toimenpideohjelmansa Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman raportin *Mediakasvatus 2005. Kansalliset kehittämistarpeet* pohjalta. Sen tekijät Kotilainen ja Sintonen nostivat vahvasti esille, että oppilaiden ja opiskelijoiden saama mediataitojen opetus on eriarvoistavaa: jotkut koulut ja opettajat ovat hyvin perillä mediapedagogiikasta, mutta monet kokevat edelleen mediakasvatuksen vieraana alueena. Monilla kouluilla ei ole riittäviä materiaaleja ja välineitä mediaopetuksen tarpeisiin, ja tekijänoikeuskysymykset askarruttavat opetuksen arjessa. Itse tekeminen edellyttää teknistä osaamista ja laitteita. Julkisen ja yksityisen viestinnän rajan hämärtyminen sosiaalisen median tulon myötä on erityinen haaste kasvattajille.

Työryhmän työn aikana mediakasvatus on sisältynyt hallitusohjelmaan (Lapset ja media -ohjelma) sekä kahteen politiikkaohjelmaan (Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma ja Tietoyhteiskuntaohjelma).

Koulutuspolitiikan keskeisistä ohjausasiakirjoista Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2003–2008 (KESU), hallitusohjelma, opetusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma sekä opetusministeriön ja Opetushallituksen väliset vuosittaiset tulossopimukset ohjaavat strategisia linjauksia. Tämän työryhmän tuloksia voidaan hyödyntää laadittaessa tulevaisuuden kehittämissuunnitelmia ja ohjelmia.

Mediakasvatuksen kenttä muuttuu ja laajenee hyvin nopeasti. Laajakaistayhteyksien yleistyessä, mediatarjonnan kasvaessa ja muuttaessa muotoaan sekä tietoverkkovälitteisten palvelujen lisääntyessä mediakasvatuksen ja -osaamisen merkitys ja tarve myös korostuvat. Viime aikojen voimakas kehityssuunta on ollut kansalaisen roolin muutos median käyttäjästä tekijäksi, mediatekstien ja muiden sisältöjen tuottajaksi ja aktiiviseksi toimijaksi. Mediataidot ovat elämänhallinnan taitoja, aktiivisen kansalaisen taitoja, oppijan taitoja sekä osa elinikäistä oppimista.

Tällä hetkellä perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa mediakasvatuksen osuus toteutuu sekä aihekokonaisuuksien että opetettavien aineiden tavoitteiden ja sisältöjen kautta. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteissa mediakasvatusta ei mainita erillisenä, mutta aihepiiri tulee esille yhteisten painotusten ja kaikille aloille yhteisen ydinosaamisen tavoitteissa. Lisäksi media-alalle koulutetaan audiovisuaalisen viestinnän perustutkinnon suorittaneita, media-assistentteja, jota tutkintoa varten on hyväksytty tutkintokohtaiset opetussuunnitelman perusteet.

Koulu- ja opiskeluympäristöt muuttuvat, lasten ja nuorten vapaa-ajantottumuksissa medialla ja viestinnällä on yhä merkittävämpi osa. Tämän päivän koulumaailma toimintaympäristönä ei kovin hyvin tue mediakasvatuksen toteuttamista. Toimintakulttuuri on vielä melko väline- ja tekniikkakeskeistä. Vuorovaikutteisen median kehityksen myötä on tarpeen miettiä, millainen tehtävä ja sisältö koulujen mediakasvatukselle on annettava. Lisäksi on pohdittava, millaista mediaosaamista tulevaisuuden työelämä, opiskelu ja vapaa-aika edellyttävät kansalaisilta.

## 1.1 Käsitteiden ja osaamisen määrittelyä

Työryhmän mukaan mediataidot ja -osaaminen (tai medialukutaito; työryhmälle nämä käsitteet ovat käytännössä synonyymejä) on yksilön ymmärrystä mediasta ja sen toiminnasta yhteiskunnassa ja omassa elämässä, avaintaitojen hallintaa ja tiedon soveltamista käytäntöön. Mediataitoina voidaan pitää muun muassa kykyä tunnistaa medioita tiedon lähteinä ja tiedonhankintakykyä, kykyä käyttää ilmaisumuotoja ja kykyä oivaltaa median välittämiä merkityksiä. Mediataidoissa korostuu enenevässä määrin median vuorovaikutuksellisuuden

lisääntyminen sekä median käyttäjien oma tuottaminen. Yksityisen ja julkisen rajan hahmottamisen taito painottuu.

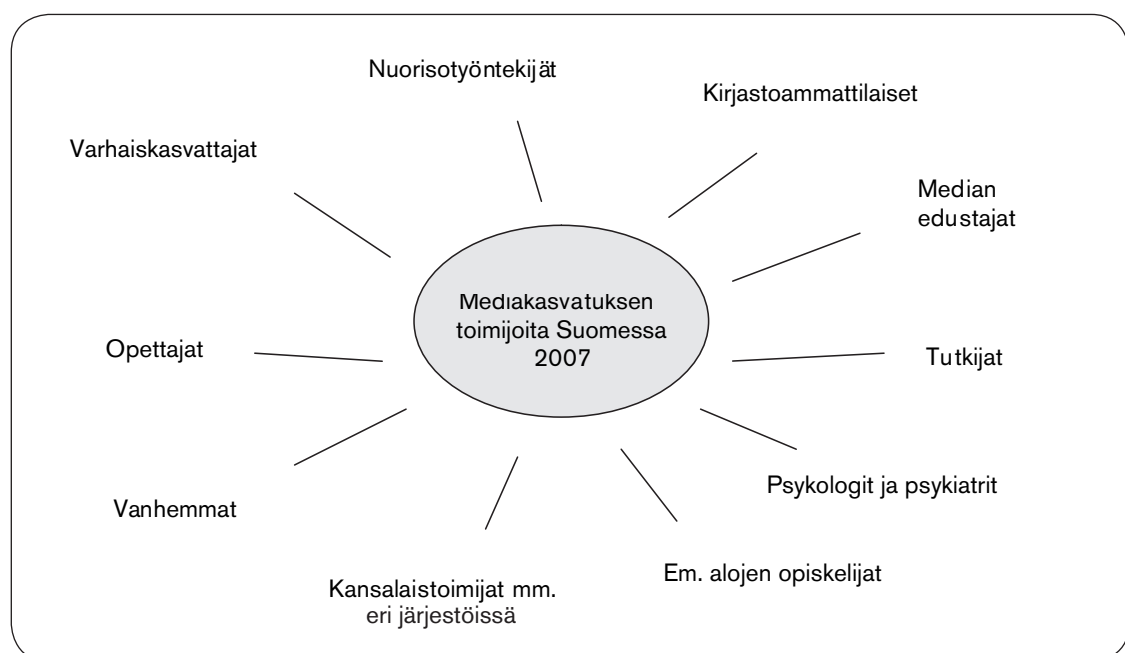
## Media välittää merkityksiä

*Medialla* viitataan usein mediavälineisiin. Kulttuurisesta ja kasvatuksellisesta näkökulmasta medialla on kuitenkin laajempi merkitys. Latinan kantasanan *medium* pohjalta media viittaa johonkin välittävään ja toimijoita yhdistävään tekijään. Media yhdistää välittämällä viestejä. Laajassa mielessä media on keskus, joka välittää viestejä ja kerää ihmisiä vuorovaikutukseen. Suppeamassa mielessä medialla tarkoitetaan viestimiä, esimerkiksi joukkoviestimiä.

Yleisesti ottaen mediassa on kyse viestien ja merkitysten tuottamisesta, välittämisestä ja vastaanottamisesta jonkin välineen avulla. Media on toisaalta tekninen väline ja toisaalta merkityksiä välittävä rakenne. Tällaisena rakenteena media pitää sisällään kulloisellekin viestimelle ominaiset tuotanto- ja ilmaisumuodot, välineiden välittämät mediatekstit ja esitykset eli ne käytännöt, joissa mediatekstiä tuotetaan, jaetaan ja vastaanotetaan. Esimerkiksi verkon kohdalla nämä kulttuuriset käytännöt ovat toisenlaisia kuin elokuvan kohdalla. Media voidaan määritellä siis 1) teknisesti viestintävälineeksi ja 2) kulttuurisesti merkitysten välittämisen materiaalisiksi käytännöiksi.

## Mediakasvatus mediataitojen kehittämisenä

Mediakasvatuksessa tarkastellaan mediaa kasvatuksellisesta näkökulmasta niin välineenä kuin merkityksiä tuottavana rakenteenakin. Informaalin oppimisen näkökulmasta voitaisiin kiinnittää huomio mediaan osana yksilön kasvuympäristöä. Kasvatus ajatellaan tässä kuitenkin tavoitteellisena, päämääriin tähtäävänä toimintana, kuten opetussuunnitelmatyö ja opetus ovat. Tämän työryhmän tehtävänä on ollut mediakasvatuksen eli mediataitojen ja -osaamisen kehittämisen suunnitelmallinen suuntaaminen eri kouluasteilla. Koulussa pyrkimys on mediakasvatuksen keinoin löytää tapoja saada lasten ja nuorten ääni kuuluviin kansalaisyhteiskunnassa median avulla ja edistää median turvallisen käytön taitoja.



Kuvio 1. Mediakasvatuskenttä

Mediakasvatus liittyy myös kansainvälisyyskasvatukseen ja siten ajankohtaisiin kansainvälistymisen kysymyksiin. Suomessa mediakasvatuksen kentällä on useita toimijoita (kuvio 1). Muun muassa oppilaitosten, nuorisotyön, varhaiskasvatuksen, kirjastojen ja median lisäksi Suomessa on vahva kansalais- ja etujärjestöjen kenttä, joka toteuttaa mediakasvatusta. Tällaisia ovat Sanomalehtien Liitto, Aikakauslehtien Liitto, Kuvataideopettajien liitto, Äidinkielen opettajien liitto, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Pelastakaa Lapset ry, Mediakasvatuskeskus Metka, Koulukino, alueelliset elokuva- ja mediakeskukset, Taikalamppuverkosto, Viestintäkasvatuksen seura, Kirjastoseura, Yleisradio ja monet muut toimijat. Viimeisimpänä vuonna 2005 perustettu kansallinen Mediakasvatusseura on toiminnallaan edistänyt näiden toimijoiden ja alan tutkijoiden yhteistyötä. Näin kattava toimijayhteistyö ja heidän toteuttamansa mediakasvatushankkeet ovat merkittäviä myös kansainvälisesti.

Tärkeitä mediakasvatuksen yhteistyön ja edistämisen kannalta ja ovat olleet myös ministeriöiden ja opetushallinnon hankkeet. Median lukiodiplomi kehitettiin Opetushallituksen ja yhteistyökoulujen voimin, ja opiskelijat ovat voineet suorittaa sitä vuodesta 2004 lähtien. Oikeusministeriön vetämä Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma toteutti Mediakasvatus 2005 -selvityksen ja linjasi mediataidot keskeisiksi kansalaisvalmiuksiksi. Opetusministeriön Lapset ja media -hanke on toteuttanut esimerkiksi Mediamuffinssia, jonka puitteissa on luotu mediakasvatusmateriaalia alle 8-vuotiaille ja järjestetty koulutuksia varhaiskasvattajille vuosina 2006–2007. Myös kirjastoalalla on toteutettu oma mediakasvatushanke. Tietoturvan näkökulmasta aihetta on lähestytty järjestämällä vuosittain liikenne- ja viestintäministeriön vetämän kansallisen tietoturvastrategian osana Kansallinen tietoturvapäivä, jonka yhtenä pääkohderyhmänä ovat olleet koululaiset. Tämän raportin toteuttaneen OPM:n työryhmän työ on myös yksi edistysaskel alueen kehittämisessä.

Monissa muissakin maissa kuin Suomessa päättäjät ovat ottaneet mediakasvatusta mukaan valtiollisiin strategioihin ja ryhtyneet toimiin. Suomessa on kuitenkin käyty aihealueeseen vuoden 2000 jälkeen viivyttelämästä ja konkreettisesti käsiksi esimerkiksi edellä kuvatuin hankkein, joista moni voisi olla myös ulkomaanviennin palvelu, kuten esimerkiksi median lukiodiplomi ja Mediamuffinssi.

Edellä mainituista hankkeista suuri osa on päättymässä vuoden 2007 lopussa. Kehitystyön jatkaminen toimintatapojen osalta on avoinna.

Mediakasvatuksesta on Suomessa kirjoitettu 50-luvulta lähtien. Tuolloin nykyinen mediakasvatus tunnettiin nimellä audiovisuaalinen kansansivistystyö ja se tähtäsi erityisesti elokuvan kriittiseen ymmärtämiseen mutta myös opetuselokuvien hyödyntämiseen kasvatuksessa. 60-luvulla Suomeen saapui esteettinen elokuvakasvatus, jossa tähdennettiin elokuvan informaalia asemaa kasvatuksessa ja pyrittiin kehittämään elokuvamakua. Vuoden 1974 peruskoulun opetussuunnitelmien perusteissa mediakasvatus oli nimellä joukkoviestintäkasvatus. Suomi oli 70-luvulla mediakasvatuksen pioneerimaa maailmassa ja UNESCO levittikin joukkotiedotuskasvatuksen opetussuunnitelmaa laajalle. Joukkotiedotuskasvatus toi mediakasvatukseen yhteiskunnallisen ulottuvuuden, eli viestintä nähtiin siinä osana yhteiskuntaa ja sen vaikuttavia voimia.

Joukkotiedotuskasvatuksesta siirryttiin vuoden 1994 peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa viestintäkasvatukseen, joka piti sisällään myös ilmaisukasvatuksen. Vuoden 2004 opetussuunnitelmien perusteissa puhutaan mediataidoista ja -osaamisesta.

## Mediataidot ovat tietoyhteiskunnan kansalaistaitoja

Mediakasvatuksella tavoitellaan siis tiettyjä taitoja ja osaamista. Mediataidoista puhutaan myös esimerkiksi medialukutaitona tai mediakielitaitona tarkoittaen pitkälti samankaltaisia

taitoja. Mediaosaamisella viitataan yksilön mediataitovalikoimaan, joka aktivoituu käyttöön tilannekohtaisesti. Mediataitojen ja -osaamisen keskiössä on vahvistunut toimijuus ja persoona, joka hallitsee erilaisia mediaympäristöjä ja viestintätilanteita. Mediataidot nähdään siis kansalaistaitoina informaatioyhteiskunnassa.

Mediataidot ja -osaaminen on yksilön ymmärrystä mediasta ja sen toiminnasta yhteiskunnassa ja omassa elämässä, edellä mainittujen avainalueiden hallintaa ja tiedon soveltamista käytäntöön. Perustaitoina voidaan pitää muun muassa kykyä tunnistaa medioita tiedon lähteenä ja tiedonhankintakykyä, kykyä käyttää symbolisia ja esteettisiä ilmaisumuotoja ja kykyä oivaltaa median välittämiä merkityksiä. Kehittyneimmissä taidoissa ovat mukana median avainalueisiin liittyvien sisältöjen analyysi, vertailu, arviointi, synteesi, abstrahointi ja kyky luovaan median käyttöön. Näiden jatkuvasti kehittyvien taitojen avulla voidaan monipuolisesti ja kriittisesti vastaanottaa ja valita medioita ja tekstejä, arvioida ja analysoida niitä, sekä tuottaa mediatekstejä ja -merkityksiä. Näitä taitoja voi lähestyä kognitiivisina, emotionaalisina, moraalisisina, esteettisinä, affektiivisinä, motorisina, sosiaalisina, persoonallisina ja yhteiskunnallisina valmiuksina, jotka voivat liittyä moniin eri oppiaineisiin.

Eri oppiaineissa voidaan näin kohdistaa arviointia mediataitojen kehittymiseen ja tarkastella muun muassa:

- oppilaan kehittymistä mediaesitysten tekijänä sekä tuotannon prosessien ja mediatuotantojen yhteiskunnallisten taustojen ymmärryksen avartumista
- oppilaan kehittymistä median ilmaisutapojen (siis kielen, kerronnan) ja median tarjolle asettamien kuvien erittelyn ja analysoinnin (representaatioiden) hallinnassa
- oppilaan tutkivan otteen kehittymistä omasta ja yleisöjen median käytöstä sekä toimijuudesta mediaympäristöissä (mm. kohderyhmätietoisuus)

Mediaosaamista voidaan tarkastella myös edistymisen askelmina. Perustasona ovat funktionaaliset valmiudet, kyky käyttää mediaa tekniskäytännöllisesti. Toisena tasona ovat praktiset valmiudet soveltaa, suunnitella ja arvioida mediaa monipuolisesti. Kolmantena tasona ovat kriittiset valmiudet arvioida mediaa laajemmissa yhteiskunnallisissa ja kaupallisissa konteksteissa. Neljäntenä tasona ovat emansipatoriset valmiudet soveltaa mediaa ja opittua tietoa kokonaan muihin yhteyksiin ja tiedostaa muutoksen tarvetta ja mahdollisuutta vaikuttaa yhteiskuntaan ja mediaan. Viidentenä tasona ovat omaehtoiset ja yhteisölliset mediavalmiudet kykyä muodostaa ja ylläpitää sosiaalisia ja kulttuurisia mediaverkostoja ja vaikuttamisen kanavia.

## Mediakasvatuksen tutkimus on arviointia ja kehitystyötä

Mediakasvatuksen suunnitelmallinen edistäminen edellyttää tilannekartoituksia ja arviointia kehitystyön pohjaksi. Mediapedagoginen tutkimus voi olla tätä kehitystyötä, siis pitkälti erilaisia käytäntöjä arvioivaa ja kehittävää toimintatutkimusta sekä median sisältöihin ja toimintatapojen mallintamisen design- ja suunnittelututkimusta.

Tutkimusalueena mediakasvatus on vasta alkuvaiheessa ja marginaalissa eri tieteiden risteyksessä. Paljon on tehty jo lasten ja median suhteen vaikutustutkimusta, jolla on perinne 1900-luvun alkupuolelle asti. Sen sijaan siitä ei paljon ole näyttöä, millainen vaikuttavuus mediakasvatuksella on yksilön ja yhteisön kehityksessä tai millaisin toimintatavoin erilaisia ryhmiä tulisi pedagogisesti lähestyä. Esimerkiksi monikulttuurisuus, sukupuoli ja erityisopetus ovat ajankohtaisia tutkimusteemoja, samoin koulun kulttuuriin ja yhteistyöhön eri toimintasektoreiden kanssa liittyvät kysymykset mediakasvatuksessa.

## 1.2 Eurooppalaista mediakasvatusta

### Euroopan Unionin toimia ja medialukutaidon määrittelyä

Euroopan Unioni on edistänyt mediakasvatusta, medialukutaitoa ja e-oppimista monilla eri toimilla. Euroopassa asetettiin vuoden 2000 Lissabonin Eurooppa-neuvoston kokouksessa tavoitteeksi rakentaa Euroopasta maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietopohjainen talous, joka kykenee ylläpitämään talouskasvua, luomaan uusia ja parempia työpaikkoja ja luomaan sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Silloin pitäisi kaikilla olla pääsy edullisiin ja laadukkaisiin infrastruktuureihin ja palveluihin. Elinikäinen oppiminen olisi eurooppalaisen yhteiskuntamallin perusta, ja jokaisella kansalaisella täytyisi olla taidot elää ja työskennellä tietoyhteiskunnassa. Näitä taitoja kutsutaan yleisnimellä 2000-luvun lukutaidot, joita ovat teknologialukutaito, informaatiolukutaito, luovat mediavalmiudet, globaali lukutaito, ja yhteiskunnallisen vastuun tunteminen. Yleisesti puhutaan myös medialukutaidoista ja digitaalisesta lukutaidosta joita tukemaan on perustettu mm. e-oppimisen portaali (*www.elearningeuropa.info*).

Euroopan e-oppimisen portaali perustuu ajatukseen, että digitaalinen lukutaito ja mediakasvatus ovat yhä keskeisempiä vaatimuksia, jotta kansalaiset voisivat toimia tietoyhteiskunnassa. Tarve ei rajoitu vain teknologisen osaamisen aiheisiin, vaan kysymys on laajemmasta mielessä kansalaisten osallistumismahdollisuuksista, mahdollisuuksista kehittyä ihmisinä ja viestintävälineiden kriittisen käytön oppimisesta. Tämä korostui myös Brysselissä toukokuussa 2005 järjestetyn e-oppimisen konferenssin johtopäätöksissä, joissa kiirehditettiin digitaalisen lukutaidon edistämistä.

Medialukutaito liittyy kaikkiin viestimiin, kuten televisioon ja elokuvaan, radioon ja musiikkitalenteisiin, painettuun mediaan, videopelien, Internetiin ja muihin uusiin digitaalisiin viestintäteknologioihin. Koska uuden teknologian myötä kenen tahansa on helpompi harjoittaa julkaisutoimintaa, kyvystä suodattaa merkityksiä meitä päivittäin ympäröivistä erilaisista mediaviesteistä on tullut välttämätön taito, kun laajakaistaverkoissa on saatavilla ennen näkemätön määrä tietoa ja sisältöä.

Lyhyesti sanottuna medialukutaidossa on kysymys taidosta hyödyntää, analysoida ja arvioida kuvien, äänien ja viestien vaikutusta, sekä siitä, että on tietoinen tästä vaikutuksesta valintoja tehdessään. Medialukutaito auttaa kansalaisia tunnistamaan, kuinka viestimet suodattavat näkemyksiä ja uskomuksia, muovaavat populaarikulttuuria ja vaikuttavat henkilökohtaisiin valintoihin. Se antaa kansalaisille eväät kriittiseen ajatteluun ja luovaan ongelmanratkaisuun, jotta he voivat olla harkitsevia sisällön kuluttajia ja tuottajia.

Eurooppalainen medialukutaito tukee myös ilmaisunvapautta ja oikeutta saada tietoa. Tätä kautta se edistää demokratian rakentamista ja ylläpitämistä. Medialukutaidolla on myös yhteys parempaan sääntelyyn, koska medialukutaitoinen yhteiskunta kykenee tekemään itse omat arvionsa ja valintansa, eikä se siten tarvitse yhtä paljon yksityiskohtaisia suojaavia sääntöjä. Medialukutaitoa koskeva aloite on kiinteä osa komission yleistä politiikkaa, jolla pyritään parantamaan luottamusta verkkosisältöön ja tämän sisällön hyödyntämistä. Vuoden 2006 lopussa Euroopan komissio käynnisti Euroopan Unionin laajuisen kyselyselvityksen alan parhaista käytännöistä. Komissio esitti selvityksen tulokset ja omat ehdotuksensa vuonna 2007 tiedonannossa. Komission apuna toimi Media Literacy Expert -ryhmä, jossa suomalaisena jäsenenä oli professori Tapio Varis Tampereen yliopistosta.

Maailmanlaajuisesti UNESCO on pyrkinyt edistämään mediakasvatusta jo useiden vuosikymmenien aikana. Vuoden 2007 UNESCO julkaisi professori Divina Frau-Meigsin toimittaman ”Media Education” -kirjan opettajille ja mediakasvattajille, joka syntyi



UNESCO:n ja Euroopan Komission yhteisesti rahoittaman MENTOR-projektin työn tuloksena. MENTOR on nyt kehittynyt mediakasvatuksen maailmanlaajuiseksi, professionaaliseksi yhdistykseksi.

## Muutamia maaesimerkkejä

Suomalainen – ja tämän työryhmän – tapa määritellä mediakasvatus on aivan samansuuntainen Euroopan Unionin määritelmän kanssa. Katsaus mediataitoon eri Euroopan maissa osoittaa, että Suomi on eräänlaisessa keskiasemassa mediataitojen suhteen, jos vertaa mediataitojen asemaa eri maiden opetussuunnitelmissa. Joissakin maissa mediataitoja ei mainita opetussuunnitelmissa ollenkaan, toisissa media literacy on oppiaine ja joissakin maissa, niin kuin Suomessa, mediataidot mainitaan eräänlaisena perustaitona tai teema-alueena opetussuunnitelmissa. Vertailun vuoksi naapurimaamme Ruotsi, Tanska ja Norja sekä eräänlainen mediakasvatuksen johtajamaa Iso-Britannia on tässä otettu esimerkkeinä erilaisista ratkaisuista.

### Ruotsi

Ruotsin opetussuunnitelmien mukaan jokaisen perusopetuksen läpikäyneen oppilaan pitäisi tietää jotakin medioista ja niiden roolista yhteiskunnassa. Elokuva mainitaan tärkeänä tiedon lähteenä, luovana työkaluna ja taiteen lajina. Mediataitojen keskeisenä sisältönä mainitaan elävien kuvien analyysia, niiden katsomista ja luomista.

Perusopetuksessa mediataito ei ole itsenäinen aine, vaan kaikilla aineilla on vastuu mediakasvatuksesta ja visuaalisen maailman ymmärtämisestä. Elokuvakasvatus mainitaan opetussuunnitelmissa mm. kirjallisuuden ja draaman yhteydessä äidinkielen opetussuunnitelmassa.

Ruotsalaisessa lukiossa on mahdollisuus opiskella koko lukion ajan lukiota varten rakennetun mediakasvatusohjelman mukaan. Ruotsin lukiokoulutus on jaettu linjoihin eli ohjelmiin, joista mediaohjelma on yksi. Tämä ohjelma sisältää luonnollisesti pakollisia mediakursseja, mutta niiden lisäksi suuren valikoiman valinnaisia kursseja. Mediaohjelman tavoitteena on antaa oppilaille kommunikaatioalan perustaidot sekä monipuolinen orientoituminen media-alaan.

Myös muissa lukion ohjelmissa on mahdollista valita mediakursseja, ja mediaosaamista sisältyy myös muihin oppiaineisiin, kuten äidinkieleen. Esimerkiksi ns. yhteiskuntaohjelman puitteissa oppilas voi valita mediataitojen suuntauksen, johon sisältyy mm. 100 opintopistettä multimedialla, 100 pistettä mediaosaamista ja 100 pistettä mediakommunikaatiota.

### Tanska

Perusopetuksessa Tanskassa mediataito on vuodesta 2005 lähtien oppiaine. Aine on valinnainen, ja kuuluu aineryhmään, josta oppilaan on valittava vähintään yksi luokilla 8–9 eli vähintään 120 oppituntia vuodessa. Samaan oppiaineryhmään kuuluvat myös aineet ”elokuvatieto”, ”valokuvaoppi”, ”draama”, ”teknologia” ym.

Myös Tanskan lukiossa ja aikuiskoulutuksessa (HF-koulutus), ”media-aine” on ollut itsenäinen aine vuodesta 2005 lähtien. Oppiaine media on yksi neljästä pakollisesta taideaineesta. Niistä oppilaan on valittava yksi. Muut ovat kuvataide, musiikki ja draama. Media-aine voi myös muodostaa ns. oppisuunta-aineen (*studieretningsfag*), jolloin se sisältyy kolmen aineen kokonaisuuteen osana oppilaan opintosuunnitelmaa. Aine ”mediefag” kattaa sisällöllisesti elokuvaosaamista, videotuotantoa sekä elokuva- ja televisio-osaamista.

## **Norja**

Norjan aivan uusissa opetussuunnitelmissa on päädytty sellaiseen ratkaisuun perustaitojen osalta, että eri oppiaineiden tavoitteiden lisäksi oppilaan on saavutettava ns. ”kompetenssitavoitteita” viidellä perustaitoalueella, jotka ovat 1) suullinen ilmaisu, 2) kirjallinen ilmaisu, 3) lukeminen, 4) laskeminen ja 5) digitaaliset taidot. Mediataidot, tai ainakin osa niistä, kuuluvat ryhmään 5. Norjassa on siis menty askel eteenpäin siitä, mitä Suomen opetussuunnitelmissa säädetään ns. aihekokonaisuuksista. Kiinnostavaa on myös, että Norjan opetussuunnitelmissa tarkkaan määrätään joka aineen tai aineryhmän kohdalla, miten nämä kompetenssitavoitteet merkitsevät kyseessä olevassa aineessa.

## **Iso-Britannia**

Iso-Britannia tunnetaan yhtenä Euroopan johtavana mediakasvatusmaana. Mediakasvatuksella on pitkät perinteet ja nykyisyys sekä tulevaisuus näyttävät vahvoilta. Erityisesti vuoden 2003 viestintälain uudistuksen myötä mediakasvatuksen kehittäminen lähti vahvaan nousuun. Mediakasvatuksen edistämiseksi viranomaistaho Ofcomille annettiin kaikkien kansalaisten medialukutaidon (media literacy) edistämisen valvontavastuu. Yhtenä toimenä on koulujen mediakasvatuksen (media education) tukeminen. Samoin toinen viranomaistaho, Becta, tekee merkittävää työtä mediakasvatuksen kehittämiseksi (erityisesti teknologiaperustainen oppiminen).

Ison-Britannian eri osat ovat suhteellisen itsenäisiä niin opetussuunnitelmallisesti kuin myös opetuksen toteuttajina. Samoin yksityisoppilaitokset voivat poiketa yleisestä opetussuunnitelmasta. Valtion koulutuksen käy noin 93 prosenttia lapsista.

Mediakasvatusta toteutetaan hyvin monipuolisesti ja moneen eri asiaan ja ilmiöön liittyen. Perusopetuksessa mediakasvatus on läpäisevä aihekokonaisuus ja lukiossa oma oppiaineensa (media studies). Opetussuunnitelmassa se liittyy kiinteimmin äidinkieleen (English), taideaineisiin (art&design, music), sosiaalikasvatukseen (PSHE), kansalaiskasvatukseen (citizenship) sekä tietotekniikkaan (ICT, jossa hyvin multimodaalinen lähestymistapa).

Pienten lasten kanssa keskitytään tarinankerrontaan ja draaman tajun kehittämiseen, siten enemmän mediakulttuurin lukutaitoon, joka myöhemmin syvenee yhteiskuntakriittisemmäksi tarkasteluksi. Keskiössä ovat mediasisällöt, ja näkökulma mediakulttuuriin on hyvin laaja. Sekä analyysi- että tuotantovalmiuksia pyritään kehittämään.

## **1.3 Mediakasvatus ja oppimisympäristön muutos**

Elinikäisen oppimisen näkökulmasta mediakasvatus voidaan liittää oppimisympäristöajatteluun. Viime vuosina oppimisympäristöt ovatkin nousseet uudella tavalla esille koulutuspoliittisessa keskustelussa. Erityisesti tämä koskee koulun ulkopuolisia oppimisympäristöjä, joista voidaan karkeasti erottaa neljä osa-aluetta: työ, perhe, vapaa-aika ja harrastukset sekä media ja informaatioteknologia. Myös media voidaan ymmärtää oppimisympäristönä, josta voidaan tutkimuksen avulla erottaa oppimissisältöjä sekä pedagogisia mahdollisuuksia.

Oppimisympäristöstä voidaan erottaa perinteinen, koululähtöinen sekä laajempi kontekstisidonnainen lähestyminen. Oppimisympäristö voidaan perinteisessä mielessä määritellä kokonaisuudeksi, johon kuuluvat oppijat, opettajat (tai ohjaajat), oppimistehtävät (oppimisongelmat), tietolähteet ja muut työvälineet (esim. tietokoneet, muistiinpanovälineet yms.) sekä oppimisen tuloksena syntyvät tuotokset (Nurmi & Jaakkola, 2002, 117). Laajemmin määriteltynä oppimisympäristöllä viitataan kaikkiin niihin oppijan ulkopuolisiin

tekijöihin, jotka vaikuttavat hänen oppimiseensa. Oppimisympäristön tarkastelussa tärkeää on myös kiinnittää huomiota ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten yhteisöjen vaikutukseen. Viime kädessä jokainen oppija luo itse oman tulkintansa oppimisympäristöstään. (Lehtinen 2004, 50, 55.)

Oppimisympäristökeskustelun näkökulmasta oleellista on se, että kontekstisidonnainen lähestyminen oppimisen ympäristöihin ei ole sidottu suunniteltuihin tai koulumuotoisiin oppimissisältöihin, vaan merkityksellistä oppimista voi tapahtua yhtä hyvin myös koulun ulkopuolella. Keskeistä on myös oppimisympäristöjen monimuotoisuus: oppiminen voi tapahtua hyvin erityyppisissä tilanteissa ja tiloissa, jotka poikkeavat toisistaan sosiaalisen vuorovaikutteisuuden, fyysisten ja teknisten ominaisuuksien sekä tilannesidonnaisuuden osalta.

Oppimisympäristöjen pohjalta on tehty erilaisia oppimistyyppittelyjä (esim. Nordhauhg 1991; Dohmen 1996; ks. Sallila & Vaherva 1998a; EU 2001). Euroopan unionin määritelmä (EU 2001) noudattelee yleistä kolmiluokkaista oppimistyyppittelyjaottelua viralliseen, epäviralliseen ja arkioppimiseen:

- **Virallinen oppiminen** (formaali oppiminen) on tavoitteellista, institutionaalista, tutkintoon johtavaa sekä osa hierarkkista tutkintojärjestelmää. Virallinen oppiminen on (oppimistavoitteiden, oppimiseen käytetyn ajan tai oppimiseen saatavan tuen osalta) järjestelmällistä ja siitä saa todistuksen. Oppiminen virallisessa koulutuksessa on oppijan näkökulmasta tavoitteellista.
- Kun oppiminen on muutoin edellä mainitun kaltaista, mutta se ei johda viralliseen tutkintoon, on kyseessä **epävirallinen oppiminen** (non-formaali oppiminen). Suomessa epävirallista opetusta antavat erityisesti aikuiskoulutukseen keskittyneet oppilaitokset.
- **Arkioppiminen** (informaali oppiminen) tapahtuu päivittäisissä työhön, perheeseen tai vapaa-aikaan liittyvissä toiminnoissa. Arkioppiminen ei ole järjestelmällistä eikä siitä yleensä saa todistusta. Arkioppiminen voi olla tarkoituksellista, mutta useimmiten se on tahatonta tai sattumanvaraista. Arkioppimisesta käytetään myös muotoa 'arjen oppiminen' tai 'jokapäiväinen oppiminen' (everyday learning) (Sallila & Vaherva 1998b, 9). Arkioppimista voi tapahtua myös vertaisryhmien ja harrastusten parissa sekä median kautta. Mediasta oppiminen on tyypillinen arkioppimisen muoto.

Mediaa voidaan tarkastella myös kasvatuksen ja sosiaalistumisen näkökulmista. Median merkitys on yhteiskunnassa kasvanut siinä määrin, että se on joissain tapauksissa ottanut itselleen instituutioiden tehtäviä (Kunelius 2003). Median rooli lasten ja nuorten kasvattajana on yksi esimerkki tästä. Kubleyn ja Donovanin (2001) mukaan ennen median ilmaantumista nuorten kasvatuksesta ja sosiaalistamisesta olivat vastuussa kolme instituutiota: kirkko, perhe ja koulu. Massamediasta tuli 1900-luvun kolmella ensimmäisellä vuosikymmenellä neljäs sosiaalistava instituutio. Toisin kuin muilla instituutioilla, medialla ei ole kuitenkaan kuin marginaalinen vastuu formaalista sosiaalistamisprosessista, kuitenkin media tunnetusti *sosiaalistaa*. (Kubley & Donovan 2001, 327.)

Media- ja populaarikulttuurin kasvatuksellinen rooli perustuu paljolti siihen, että se tuottaa ja uusintaa yhteiskunnan arvoja ja moraalista koodistoa. Median vaikutukset ulottuvat vahvasti lasten ja nuorten kasvuun ja sosiaalistumiseen. Internetissä tarjolla oleva laaja julkisuus on aiheuttanut uudenlaista huolenaihetta aikuisille varsinkin tietoturvallisuudesta, kun moni nuori on lähtenyt riittämättömin eväin tuotoksineen verkkoon. Nuorten kuvat ja videot voivat levitä julkisuudessa minne tahansa, esimerkiksi julkaistavaksi edelleen odotta-

mattomissa yhteyksissä, jopa muissa välineissä. Nuoret ovat kohdanneet myös kiusaamista julkisesti verkossa kuten koulussakin ja nettiriippuvuus on uusi uhka päihteiden rinnalla. Kuluttajuuteen liittyvät pulmat ovat kiinnittyneet esimerkiksi tv- ja mobiilipeleihin sekä chateihin, kun lapset ja nuoret eivät ole löytäneet yhteyksien hintoja markkinapuheesta ja alaikäisiä on lähestytty sopimuskumppaneina esimerkiksi matkapuhelinten liittymämarkkinoinnissa (esim. Laukkanen 2005; Numminen 2005; Wilska 2005). ”Hyvät ja pahat pelit” -keskustelua käydään varsinkin kasvattajien keskuudessa edelleen muun muassa väkivallan tarttumisen pelossa, samoin median sisällöllinen yliseksualisoituminen sekä porno ovat olleet näkyvästi esillä (ks. esim. Martsola & Mäkelä-Rönnholm 2006; Näre 2005; Tuononen 2006). Keskeisimmät erot aikaisempien vuosikymmenien mediahuoliin ovat julkisuuden ja nettikiusaamisen aiheuttamat pulmat sekä se, että suojelun tarvetta nostavat esiin myös nuoret itse.

Eri viestintävälineitä määrittävät erilaiset yksilölliset käyttötavat (Coogan ja Kangas 2001). Kaikki eivät etsi Internetistä pelkkää viihdettä. Internet on lisännyt myös nuorten kuluttajietoisuutta. Netin kautta on helppoa ottaa selvää erilaisten tuotteiden ja palveluiden hinta-laatu-suhteesta sekä lukea muiden kuluttajien kommentteja ennen omaa ostopäätöstä. Lisäksi yhteiskunnallisesti tietoiset nuoret ovat kiinnostuneita Internetin hyötykäytöstä (vrt. Livingstone & Bober 2004). Fyysiset tilat, esimerkiksi harrastustilat, eivät ole kadonneet, mutta niiden rinnalle ja yhteyteen ovat tulleet virtuaaliset tilat verkossa ja mobiilit toimintaympäristöt (ks. Kotilainen & Sihvonen 2006).

## 1.4 Viestinnän sääntely

Lainsäädäntö ja itsesääntely ovat osa median ja viestinnän toimintaympäristöä, jotka omalta osaltaan luovat puitteita mediakasvatukselle. Seuraavassa on lyhyesti selvitetty keskeisempiä viestinnän ja median sääntelyyn liittyviä periaatteita ja normeja.

### Sananvapaus, itsesääntely ja lasten suojelu

Joukkotiedotusvälineiden sääntely on Suomessa järjestetty länsimaisen sananvapauskäsitteen mukaisesti. Lainsäädäntö määrittelee sananvapauden ulkoiset kehykset. Vuoden 2004 alusta voimaan tullessa laissa sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003) korostetaan, että lakia sovellettaessa ei viestintään saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä. Huomioitava on sananvapauden merkitys kansanvaltaisessa oikeusvaltiossa.

Lainsäädäntö muodostaa perusturvan, joka suojaa rikollisissa sekä sopimuksellisesti ja taloudellisesti ongelmallisissa tilanteissa. Itse joukkotiedotusvälineille on pääosin jätetty vastuu sisällön valvomisesta. Joukkotiedotusvälineiden sisällön itsesääntely on vakiintunut käytäntö länsimaisissa demokratioissa. Sisällön itsesääntely vahvistaa joukkotiedotusvälineiden riippumattomuutta ja korostaa sanan- ja julkaisuvapautta. Itsesääntely sopii myös tilanteisiin, joissa sääntely saattaisi estää tai hidastaa kehitystä nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Kehittyville markkinoille on liian aikaista luoda alaa ohjaavaa lainsäädäntöä. Itsesääntely tuo tehokkuutta ja joustavuutta markkinoille.

Perustuslain 12 §:ssä on turvattu jokaiselle perusoikeutena sananvapaus, johon sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Säännös kieltää ennakkoesteiden asettamisen viestinnälle, mutta sallii esimerkiksi rikos- ja vahingonkorvauslainsäädäntöön perustuvan sananvapauden jälkikäteisen valvonnan. Poik-

keuksena tästä pääperiaatteesta on kuitenkin kuvaohjelmia koskevat, lasten suojelemiseksi tarkoitetut välttämättömät rajoitukset, joista säädetään lailla.

Vuoden 2004 alusta voimaan tullutta sananvapauslakia sovelletaan julkaisu- ja ohjelματοimintaan, jonka osana myös tietoverkon välityksellä harjoitettu viestintä kuuluu joukkoviestinnän lainsäädännön soveltamisalaan. Laki sisältää määräykset mm. julkaisijan ja ohjelματοiminnan harjoittajan velvollisuuksista. Sananvapauslaki perustuu välineneutraaliuteen eli laki soveltuu samansisältöisenä kaikkeen viestintään riippumatta viestinnän välineestä. Säännölliseksi tarkoitetulle julkaisu- ja ohjelματοiminnalle laki asettaa erityisiä vaatimuksia, mutta yksityisten henkilöiden kotisivuihin sovelletaan vain niitä sananvapauslain säännöksiä, joilla tarvittaessa turvataan rikos- tai vahingonvastuun toteutuminen. Sananvapauslailla kumottiin mm. painovapauslaki ja radiovastuulaki.

Kuvaohjelmien tarkastamisesta ja erityisesti niiden esittämistä ja levittämistä koskevista lasten suojelemiseksi välttämättömistä rajoituksista on säädetty kuvaohjelmien tarkastamisesta annetulla lailla (775/2000). Kaikki kuvaohjelmat on joko tarkastettava tai niistä on tehtävä ilmoitus. Tarkastaja ja ilmoitusten vastaanottaja on Valtion elokuvatarkastamo (*www.vet.fi*). Lain mukaan kuvaohjelmaa ei saa julkisesti esittää tai levittää alle 18-vuotiaille, mikäli ohjelmaa ei ole tarkastettu ja hyväksytty. Kaikkia kuvaohjelmia koskevat samat sitovat ikärajat, jotka ovat K7, K11, K13, K15 tai K18. Käytössä on myös kaikille sallittu (S) luokitus.

Vuorovaikutteisista kuvaohjelmista eli tietokone-, video- tai muista vastaavista peleistä on tehtävä ilmoitus Valtion elokuvatarkastamoon. Pelit on vapautettu pakollisesta ennakkotarkastuksesta, mutta tarkastamo voi kuitenkin vaatia pelin tarkastettavaksi, jos ilmoituksen perusteella on syytä epäillä sen sisältävän laissa tarkoitettua lasten kehitykselle haitallista aineistoa. Peleissä on oltava merkintä suositusikärajasta (S, 7, 12, 16) tai sitovasta ikärajasta (7, 11, 13, 15 tai 18), jos peli on tarkastettu tai sitä levitetään vain 18 vuotta täyttäneille.

Televisiossa lähetettävän kuvaohjelman saa esittää ilman ennakkotarkastusta. Lapsen kehitykselle haitallisten ohjelmien sijoittelusta on määräyksiä televisio- ja radiotoiminnassa annetussa laissa (744/1998). Lain mukaan lapsille haitalliset ohjelmat on lähetettävä aikaan, jolloin lapset eivät tavallisesti katso televisio-ohjelmia. Mikäli televisiotoiminnan harjoittaja lähettää tällaista ohjelmaa, sen haitallisuudesta lasten kehitykselle on ilmoitettava ennen ohjelman lähettämistä. Ennakoarvioinnista vastaavat televisioyhtiöt itse toimijoiden ja valvovan viranomaisen Viestintäviraston (*www.ficora.fi*) yhdessä sopimien itsesääntelyn periaatteiden pohjalta. Lasten kehitykselle haitallisista ohjelmista valmistui vuonna 2004 laaja selvitys, jonka pohjalta valtakunnalliset televisioyhtiöt uudistivat haitallisten ohjelmien sijoittelu- ja varoituskäytäntöään. Uuden käytännön mukaan alle 11-vuotiaille haitallisia ohjelmia ei saa lähettää arkisin ennen kello 17.00, alle 15-vuotiaille haitallisia ohjelmia ennen kello 21.00 ja alle 18-vuotiaille haitallisia ohjelmia ennen kello 23.00. Televisio- ja radiotoiminnasta annettu laki sisältää myös muut televisio- ja radiotoiminnan harjoittamista, toimilupamenettelyjä, ohjelmistoa ja mainontaa koskevat säännökset.

Joukkoviestintävälineiden sisältöjen itsesääntelyelin on kustantajien ja toimittajien perustama Julkisen sanan neuvosto (JSN). Sen tehtävänä on tulkita hyvää journalistista tapaa. Neuvosto perustaa ratkaisunsa journalistin ohjeisiin. Ohjeet koskevat kaikkea journalistista työtä kaikissa viestimissä.

Viime aikoina voimakkaimmin kehittynyt viestinnän väline on internet. Sääntelyn kannalta internet on haastava, koska se on luonteeltaan kansainvälinen, toimijoita on lukemattomia ja verkkoympäristössä toimimiseen tarvittava teknologia kehittyy nopeasti. Sananvapauslainsäädäntö koskee myös internetin välityksellä välitettäviä sisältöjä.

Internetin sääntely perustuu pitkälti itsesääntelyyn ja julkisuuteen. Tällä hetkellä Suo-

messa haitalliseksi katsottavaa Internetin sisältöä valvovat omalta osaltaan Maksullisten puhelinpalveluiden eettinen lautakunta MAPEL, Julkisen sanan neuvosto JNS, Tietotekniikan liitto ry:n Eettinen neuvottelukunta, Mainonnan eettinen neuvosto, Kuluttajavirasto sekä kuluttaja-asiamies. Haitalliseksi koettu sisältö puolestaan määräytyy yhteiskunnallisten arvojen ja lakien pohjalta.

Myös järjestöt ovat olleet mukana yhteistyössä kehittämässä tietoisuuden lisäämistä ja ottaneet omiin toimintaohjelmiinsa tavoitteita. Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen ry on valistustyönsä lisäksi perustanut vihjelinjan, joka ottaa vastaan viestejä internetissä olevasta lapsipornosta tai lapsia vahingoittavasta aineistosta. Erilaiset kansainväliset organisaatiot toimivat vihjepalvelinten yhteistyöeliminä ja kouluttavat ja tiedottavat haitallisesta materiaalista sekä itsesääntelymenetelmistä. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry:n verkkosivuilla opastetaan vanhempia pienten lasten kasvatustyössä median maailmaan. Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto Ficom ry toimii jäsenyritystensä kautta edesauttaen itsesääntelyn toteutumista erilaisten käytännesääntöjen avulla.

Suomalaiset operaattorit ovat julkaisseet yhteistyössä netiketin, jossa kerrotaan miten tulee toimia laittoman ja esimerkiksi lapsia vahingoittavan aineiston ollessa kyseessä. Euroopan neuvosto ja komissio tukevat erilaisten suositusten ja ohjelmien, (esimerkiksi Safer Internet Plus -ohjelma) avulla itsesääntelymenetelmien kehittämistä ja laajempaa käyttöön-ottoa jäsenmaissa.

Myös matkaviestimien käytöllä on merkittävä rooli arkipäivän viestinnässä. Matkaviestimien välityksellä tarjotaan ja kulutetaan nykypäivänä hyvin monenlaisia palveluita. Puhelinpalveluiden sisältöä ja toimintaa valvovat Maksullisten puhelinpalveluiden eettinen lautakunta (MAPEL) ja puhelinpalveluasiamies. Lautakunnan ovat perustaneet puhelinpalvelutuottajat ja teleoperaattorit. Lautakunnan toiminta perustuu toimialan laatimaan puhelinpalveluiden perusnormistoon.

## Muu lainsäädäntö

Edellä on kuvattu keskeiset viestintään liittyvät sisältöä sääntelevät normit. Tässä yhteydessä on lisäksi syytä mainita vielä kolme keskeistä toimintakenttää rajaavaa normia: *Viestintämarkkinalaki* (393/2003)) sisältää erilaisten viestintäverkkojen ja -palvelujen käyttöä koskevat säännökset. *Sähköisen viestinnän tietosuojalaki* (516/2004) määrää sähköisen viestinnän luottamuksellisuuden ja yksityisyyden suojan toteutumisen ja sähköisen viestinnän tietoturvaa koskevat säännökset. *Tekijänoikeuslaki* (404/1961) sisältää tekijänoikeuteen liittyvät säännökset.

Viestintää, erityisesti sähköistä joukkoviestintää, sääntelee luonnollisesti monet muutkin säädökset. Viestintää koskeva lainsäädäntö on kootusti esitetty mm. *Medialainsäädäntö 2006* -julkaisussa.

## 1.5 Julkinen keskustelu

### Lastensuojelulliset näkökulmat

Suomessa on käyty 2000-luvun alusta lähtien vilkasta keskustelua median ja lastensuojelun välisestä yhteydestä. Opetusministeriö käynnisti vuosiksi 2005–2007 Lapset ja media -ohjelman, jolla muun muassa väkivaltaviihteen vaikutuksia pyritään vähentämään. Toimijoina ovat opetusministeriön ja Opetushallituksen lisäksi muun muassa kunnat, kirjastot,



sisällöntuottajat, lastensuojelujärjestöt ja elokuva-alan toimijat. Ohjelmaan liittyi Internetin lapsille ja nuorille haitallisia sisältöjä koskevia suodatin- ja estojärjestelmiä koskeva arviointityö. Tavoitteena on helpottaa kuntien, koulujen, kirjastojen ja kotitalouksien järjestelmien valintoja tarjoamalla hankintaopastusta ja valistusta.

Osana Lapset ja media -ohjelmaa käynnistettiin Mediamuffinssi -hanke, jonka tavoitteena on vaikuttaa lasten median käyttöön ja lisätä lasten mediataitoja. Mediamuffinssin kohderyhmänä ovat alle kahdeksanvuotiaat lapset ja heidän kanssaan toimivat aikuiset.

Suomessa keskustelu väkivaltaa ja pornoa sisältävistä tv-ohjelmista käynnistyi vilkkaana keväällä 2003. Kulttuuriministerin johdolla televisio- ja teleyhtiöiden johtajat pohtivat, miten lapsia ja nuoria voitaisiin suojella haitallista aineistoa sisältäviltä tv-ohjelmilta ja viihde-elektroniikalta. Noin 30 media-alan vaikuttajan keskusteluryhmä päätyi kannattamaan rajoitusten sijaan pehmeämpiä keinoja, kuten koulutusta, tiedotusta, valistusta ja mediakasvatusta. Kokouksessa korostettiin etenkin kodin vastuuta.

Iltapäivälehtien ”lööpit” eli mainosjulisteet nousivat mediakriittisen keskustelun teemaksi syksyllä 2006, kun lapsiasiainaltuutettu Maria Kaisa Aula peräsi iltapäivälehdistä vastuullisempaa toimintaa. Parasta olisi Aulan mielestä, että lehdissä itse pohdittaisiin keinoja, joilla voidaan yhdistää journalistisen työn tarpeet, mainonnan etiikka ja lapsen suojelun näkökulma.

Joulukuussa 2005 Ilta-Sanomat sai Mainonnan eettiseltä neuvostolta yksimielisen huomautuksen lööpistä ”Isä tappoi lapsensa kesken aamupalan”. Keväällä 2000 neuvosto antoi myös Iltalehdelle huomautuksen hyvän markkinointitavan vastaisesta lööpistä. Lehden joulukuussa 2006 julkaisema lööpin teksti ”Äiti poltti lapset ja itsensä” kohdistuu neuvoston mukaan myös lapsiin ja voi herättää heissä pelkoa. Myyntiesite oli laajasti esillä paikoissa, joissa vanhemmat liikkuvat lapsineen päivittäin. Neuvosto piti tekstiä mainonnan kansainvälisten perussääntöjen ja YK:n lapsen oikeuksia koskevan sopimuksen vastaisena.

Julkisuudessa on nostettu esiin iltapäivälehtien lööppien raaistumisen. Lööpit ja etusuotsikot ovat entistä rajumpia ja kärjistetympiä. Suppeaan otokseen perustuvan laskelman perusteella Ilta-Sanomien lööppien väkivaltaotsikot kutakuinkin kolminkertaistuivat ja etusivujen väkivaltaotsikot kaksinkertaistuivat vuodesta 2003 vuoteen 2006.

Tiedotusvälineille sananvapaus on se keskeinen arvo, joka ohjaa päivittäistä toimintaa. Sananvapaus on ollut myös lööpeistä käytävässä keskustelussa lehdistön keskeinen argumentti. Lehtien piirissä on yhtäältä myönnetty, etteivät kaikki lööpit ole onnistuneita, ja virhearviointejakin sattuu. Toisaalta on muistutettu sananvapauden olevan niin tärkeä arvo, että sen nimissä voi joutua puolustamaan huonoakin journalismia. ”Sananvapauteen kuuluu kuitenkin oikeus painaa välillä vähän kehnompaakin tavaraa.” Toisaalta on tähdennetty sitä, että myös ”iltapäivälehdet harrastavat kunniallista journalismia, ja niillä on tärkeä rooli suomalaisessa mediakentässä”.

Ilta-Sanomien päätoimittaja korosti keskustelussa sitä, että lööppienkin kieltäminen olisi perustuslain vastaisena mahdotonta. ”Sitä, että sananvapauden perusteella taas ei rangastuksetta voi julkaista mitä tahansa, säätelevät eräät muut, esimerkiksi yksityisyyden suojaan ja painovapauden vastuusuhteisiin liittyvät lait.”

Lastensuojelulliset näkökulmat ovat korostuneet viime aikoina myös lasten ja nuorten Internetin käytöstä virinneessä keskustelussa. Syksyllä 2006 suomalaisia järkytti uutinen siitä, että Helsingin poliisiin perustettu tutkintaryhmä oli paljastanut satoja lasten hyväksikäyttötapauksia. Teoista epäillyt miehet olivat tavanneet uhrinsa internetissä, muun muassa internetin kuvagallerioissa eli ns. irc-kanavilla tai keskustelupalstoilla.

Julkisuudessa esitettiin tapauksen jälkeen vaatimuksia siitä, että yhteiskunnan on nykyistä paremmin estettävä Internetissä liikkuvien pedofiilien toimintaa. Myös palvelujen

tarjoajat on vaadittava tehostamaan valvontaansa. Esimerkiksi lapsille ja nuorille suunnattu virtuaalimaailma Habbo -hotelli ilmoitti sulkevansa palvelunsa yöksi. Kouluissa on havahduttu tarpeeseen perehdyttää myös huoltajia lastensa internetin käyttöön, muun muassa aiheeseen keskittyvien vanhempainiltojen avulla. Mannerheimin Lastensuojeluliiton TUNNE -projekti on toiminut aktiivisesti verkkoturvallisuuden puolesta tukioppilasverkostoa hyödyntäen yhteistyössä koulujen, kotien ja kirjastojen kanssa.



## 2 Mediakasvatuksen nykytila

### 2.1 Mediakasvatus perusopetuksessa

#### Arvioiva kuvaus nykytilasta

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2003) ”viestintä- ja mediataidot” on yksi aihekokonaisuus, joka on kouluille pakollinen ja koko perusopetusta velvoittava. Mediakasvatuksella on yhteyksiä muihinkin aihekokonaisuuksiin. Erityisesti aihekokonaisuus ”ihminen ja teknologia” sisältää mediakasvatuksellisia tavoitteita. Niin ikään media liittyy perusopetuksen aihekokonaisuuteen ”ihmisenä kasvu”, sillä medialla on tärkeä rooli nuorten identiteetin rakentumisessa ja hyvinvoinnissa. Mediakasvatus on kirjattu myös yksittäisten oppiaineiden tavoitteisiin ja sisältöihin, vahvimmin äidinkielen ja kirjallisuuteen, kuvataiteeseen ja yhteiskuntaoppiin.

Tutkittua tietoa ei vielä ole viestintä- ja mediataidot -aihekokonaisuuden toteutumisesta, mutta toteutuksen tiedetään vaihtelevan kunnittain ja kouluittain. Sirkku Kotilaisen ja Sara Sintosen toimittamassa raportissa *Mediakasvatus 2005, Kansalliset kehittämistarpeet* todetaan, että Suomessa ”[mediakasvatus]toiminta on kuitenkin kaikilla sektoreilla edelleen pääosin aihepiiristä kiinnostuneiden avaintoimijoiden harteilla ja käynnistysvaiheessa. Mediakasvatustoiminnan asema toteuttajien organisaatioissa on pääosin epäselvä.”

Opettajien keskuudessa on suhteellisen laaja yhteisymmärrys koulun toimintaympäristön muuttumisesta ja mediakasvatuksen tarpeellisuudesta. Ongelmallisinta on tavoitteiden ja toiminnan määrittely koulun tasolla. Koulun opetussuunnitelmassa tulisi tuoda selkeästi esille mediakasvatuksen nivoutuminen opetusmenetelmiin, ovathan mediakasvatuksen tavoitteet opetuksen perustavoitteita. Koulun päämääränä on kasvattaa tasapainoinen, ympäröivästä maailmasta kiinnostunut aktiivinen kansalainen, joka osaa hyödyntää viestintävälineitä, arvioi tarjottavaa tietoa ja viestejä, jäsentää maailmankuvaa, on vuorovaikutuksessa muiden kanssa sekä osaa ilmaista itseään. Tämä päämäärä ei ole kouluille vieras asia, mutta käytännön toteutuksessa ongelmalliseksi on koettu mediakasvatuksen sisältö- ja vastuukysymykset ja näiden kautta resurssit. Monet opettajat edelleen kokevat, että kyseessä on jokin työhön otettava lisävelvoite, joka niukoissa tuntirajoissa on vaikea toteuttaa.

Teknologian tuomat mahdollisuudet havainnollistaa opetusta sekä lisätä vuorovaikutusta opetuksessa, tulisi nähdä mahdollisuuksina. Kokemukset tekniikan käyttömahdollisuuksista ovat valitettavan usein kouluissa melko negatiivisia. Syynä ei liene opettaja vaan monesti kouluihin soveltumaton tekniikka. Tekniikan käyttöön liitetään liian usein tuotannollisia odotuksia, kun koulumaailmassa tulisi korostaa kokeilua ja harjoittelua, asioiden ja ilmiöiden havainnollistamista. Mediakasvatuksen mieltäminen lyhytelokuvatuotannoiksi

tai verkko-opetukseksi yksinkertaistaa mediakenttää ja luo odotuksia, joihin niin tekniikka kuin työtavatkaan eivät vastaa. Olennaista on tunnistaa ne mediataidot, jotka eivät vanhene tekniikan kehityksen mukana: taito luoda ja arvioida kuvia on toteuttamisessa käytettyä tekniikkaa kestävämpää osaamista.

Opettajan ammatillisena vahvuutena olevat vuorovaikutustaidot luovat pohjan hyödyntää oppilaiden teknistä osaamista. Oppilaat kaipaavat tässä vuorovaikutuksessa opettajalta kiinnostusta mediamaailmaa ja sen ilmiöitä kohtaan. Opettajien toiveet liittyvät ajanmukaisen mediailmiöitä käsittelevän oppi- ja esimerkkimateriaalin saantiin. Audiovisuaalisen kulttuurin käsittely ilman audiovisuaalista materiaalia vähentää niin oppilaiden kuin opettajienkin mielenkiintoa mediakasvatusta kohtaan. Mallit, miten materiaalia voi käyttää, ovat opettajan työn kannalta olennaisia. Työtapojen ja materiaalien vuorovaikutteinen pankki, jossa opettaja tarjoaa vertaistukea opettajalle, olisi tarpeellinen.

Vaikka mediakasvatus ja tekniikka eivät ole sama asia, ne liittyvät vahvasti toisiinsa. Teknologiavetoinen mediakasvatus saattaa kuitenkin lisätä opettajien syrjäytymistä tai vetäytymistä. Toisaalta lapsille ja nuorille olennaisia ovat vuorovaikutus ja toiminta, eivät välineet. Onkin ongelmallista että opettajien valmiudet toimia mediakasvattajana nähdään usein tekniikan hallintana. Työskentelyssä käytettävien välineiden hallinta on toki olennaista, mutta opettajan tulisi kyetä tarjoamaan omaa pedagogista osaamistaan oppilaille eikä ratkoa teknisiä ongelmia, jotka ilmenevät juuri silloin, kun opetuksen painopisteen pitäisi olla opetettavassa sisällössä. On syytä vaatia toimivaa tekniikkaa kouluihin. Tekniikan määrä ei ole (aina) ratkaisevaa vaan sen toimivuus. Oman tuotannon mahdollistavien erillisten mediakoneiden käyttö selkeyttää työskentelyä ja vähentää turhia odotuksia. Toiminnallinen mediakasvatus edistyisi harppauksin, jos opettajalla voisi – ainakin isommissa projekteissa – olla rinnallaan media-assistentti tai medianomi auttamassa tekniikan hallinnassa.

### **Mediakasvatuspedagogiikka – toiminnallista opetusta ja yhteistoiminnallista oppimista**

Lapsi ja nuori perehtyy moneen uuteen asiaan toiminnallisesti. Aistihavainnot lisäävät tarvetta toimia. Mediaan tutustuminen luomalla omaa mediatuotantoa ja omia mediaesityksiä tarjoaa mahdollisuuden vuorovaikutukseen, jossa lapsi tai nuori on toimija. Havainto luo pohjan oivallukselle ja oivallus ymmärrykselle. Se, mikä toimii mikrotasolla luokassa, muistuttaa makrotasolla median toimintaa.

Vaikka koulussa ympäröivän maailman simulointiin on pitkät perinteet, mediavälineiden käyttö opetuksessa mm. mediaesitysten tuottamisessa voi pelottaa tekniikkaa vierastavia opettajia. Pilkkomalla mediakasvatuksen sisällöt osakokonaisuuksiksi ja perehtymällä eri välineisiin sekä katsojan (käyttäjän / kuluttajan) että tekijän näkökulmista, tarjotaan mahdollisuus välillä hyvinkin kaoottiselta tuntuvan kuva- ja äänivirran ymmärtämiseen. Toiminnallinen, omiin havaintoihin pohjautuva työtapo luo pohjan oivalluksille. Työtavan haasteellisuus syntyy vuorovaikutuksesta. Median ja koulumaailman kohtaamisessa oikeiden vastausten sijaan syntyy kysymyksiä ja pohdintoja. Vaikuttumisen lisäksi avautuu mahdollisuus vaikuttaa.

#### **Toiminnallisen mediaopetuksen malli**

- 1 havainto, elämys, aistit
  - audiovisuaalinen elämys, mm. elokuvat elokuvateatterissa
- 2 kokeilu
  - idea työskentelystä ja ilmaisusta hahmottuu oppilaille, "ideat liikkeelle"

- 3 harjoittelu
  - kokeilussa havaitut elementit tutuiksi, mm tekniikka, työtapu, ilmaisu
- 4 ryhmätyöskentely, oma ilmaisu
  - työtapu ja ilmaisu käyttöön (dokumentointi)
- 5 arviointi
  - työskentely, prosessi, työt
- 6 soveltaminen
  - mediataitojen soveltaminen eri aineissa

Koulun tasolla on syytä korostaa, että mediakasvatus ei ole yksittäinen menetelmä, tekniikka eikä teko, vaan kouluun aina liittynyt perustehtävä. Siinä ollaan kiinnostuneita lasten ja nuorten maailmasta. Median toimintatavat, median vaikutukset lapsiin ja nuoriin, median luoma kuva maailmasta sekä mediavälitteinen kulttuuri, jossa vuorovaikutteisella teknologiaa hyödyntävällä viestinnällä on merkittävä rooli, ovat keskeisiä teemoja koulun kasvatus-työssä.

### **Tekijänoikeudet**

Tekijänoikeuksia tulisi käsitellä neljällä eri sektorilla;

- 1 esimerkki, havaintomateriaalin oikeudet
  - teosten esittäminen esimerkiksi elokuvanäytteet
- 2 teosten lainaaminen omien oppimisympäristöjen osaksi
  - vrt. aiemmin monistaminen, nyt digitaalisen materiaalin kopiointi
- 3 teosten lainaaminen osaksi omaa teosta
  - esim. kuvat esitelmiin, musiikki omiin lyhytelokuviin
- 4 oppilaan teosten käyttö
  - koulun laitteilla tai toteutettu tuotanto
  - projektit (kalusto ja ohjaaminen koulun ulkopuolelta vrt. YLE:n mediabussi)

Olellaisiin tarve on tiedostaa tekijänoikeudet. Kouluissa tietoa on, muttei taitoa soveltaa tietoa käytäntöön. Materiaalin puutteesta tai kiireestä johtuen opettajat saattavat rikkoa tekijänoikeutta, joskus tietämättään, käyttämällä tekijänoikeuden alaisia töitä laittomasti. Asia tiedostetaan, mutta päädytään käyttöön, koska halutaan taata opetuksen laatu, onhan audiovisuaalisen kulttuurin käsittely vaikeaa ilman audiovisuaalisia esimerkkejä. Toki tällöin voi pohtia ovatko sopimukset ajan tasalla ja huomioivatko ne kouluympäristön erityispiirteet, jos koulussa rikotaan sopimuksia. Yleishyödyllisyys ei poista tekijänoikeuksia, hyödyllisempää (yleisesti) olisi korostaa niitä. Ovathan koululaiset tulevaisuuden työntekijöitä, jolloin ideat ja monet immateriaaliset oikeudet ovat työelämän arkea.

### **Perusopetuksen mediakasvatusta edistäviä toimia**

- 1 Tulee järjestää säännöllisiä niin oppilaiden kuin opettajienkin mediataitoja kehittäviä työpajoja ja teemoja. Järjestelyissä koulu ja opettaja tarvitsevat työparin. Luonteva työpari koululle on mediatulo, -paja tai kirjasto ja opettajalle toinen opettaja tai media-alan

ammattilainen esim. media-assistentti tai medianomi. Myös yhteistyö nuorisotoimen kanssa olisi hedelmällistä. Työskentelyn tulisi olla suunnitelmallista, esimerkiksi koko ikäryhmän systemaattisesti parittomina vuosina läpäisevä toiminta.

- 2 Kouluja tulisi kannustaa kehittämään luovuutta ja päättelykykyä. Ratkaisukeskeinen käsittely, jossa korostetaan tietojen soveltamista yksittäisen tiedon sijaan, luo kestävää osaamista ja luo pohjaa omalle ajattelulle ja päättelykyvyille.
- 3 Koulut tarvitsevat työskentelytilan, jossa tarvittava tekniikka ja havaintomateriaali ovat helposti saatavilla. Kouluilla ja kirjastoilla tulisi olla yhteistoimintaa tai tiloja, kuten oma mediateekki-koulukirjasto, joka palvelisi tiedon hankinnassa ja työstämisessä.
- 4 Koulut tarvitsevat tekniset valmiudet niin havainnollistamiseen kuin oman ilmaisun mahdollistavaan mediatyöskentelyyn. Tarvitaan toimiva, helppokäyttöinen ja helposti liikuteltava (kannettava) opetustekniikka (esim. mediasalkku, jossa on peruslaitteisto johtoineen ja tallennemedioineen). Kouluihin tulee saada langattomat verkot (ja opettajille kannettavat tietokoneet).
- 5 Opettajat tarvitsevat oppimateriaalia sekä työmenetelmiä käsittelevää havainnollista aineistoa. Materiaalipankki voisi sisältää myös työskentelyn tuloksia. Olennaista on, että materiaaliin on käyttöoikeudet ja opettajien vertaistuki. Ammattituotantojen rahoituksessa voisi huomioida opetuskäyttöön tuotettavan materiaalin luomisen (esim. jonkin elokuvan kohtauksen raakamateriaalin opetuskäytön). Koulut tarvitsevat pedagogisoitua visuaalista materiaalia, jolle on hankittu copyright-oikeudet. Omassa tuottamisessa erityisen hankalia ovat ääneen liittyvät tekijänoikeudet, jotka olisi neuvoteltava koulujen kannalta toimiviksi.
- 6 Tarvitaan toimivia verkostoja ja opettajan työtä tukeva, mediakasvatustietoa kokoava valtakunnallinen portaali. Mediakasvatuksen toimijoiden määrä on niin suuri, että kirjaviiniin määritelmiin ja eri metodien luomiin mahdollisuuksiin perehtyminen on haasteellista.
- 7 Opettajien medialukutaitoa kehittävä koulutus (kursseja, täydennyskoulutusta myös työpaikalla, veso-koulutuksia, mentorointia, media-assistenttien hyödyntämistä) on tarjottava. Opettajat tarvitsevat tietoa lasten- ja nuorten mediamailmasta ja mahdollisuuden vaikuttaa median välityksellä (koulujen oma TV ja verkkosivut).

## 2.2 Mediakasvatus lukiossa

### Nykytilan esittelyä ja arviointia

Media vaikuttaa yhä tiiviimmin nykylukiolaisen maailmankuvaan ja elämäntapaan. Nuoret käyttävät tieto- ja viestintätekniikkaa luontevasti muun muassa tiedon hakemiseen ja järjestämiseen mutta myös sosiaaliseen verkostoitumiseen, ajanvietteeseen sekä luovuuden ja itseilmaisun välineenä. Mediakasvatuksen lähtökohta on auttaa nuoria luovimaan media-kentässä.

Mediakasvatus kehittää medialukutaitoa sekä lisää tietämystä median taustarakenteista ja erityisesti siitä, miten media kytkeytyy esimerkiksi taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen vallankäyttöön. Mediakasvatuksen onnistuessa voidaan puhua viestintäsviestityksestä, joka on olennainen osa nykyajan lukiolaisen yleissivistystä. Tällöin opiskelijat saavuttaisivat riittävät tieto- ja viestintätekniikan, kriittisen tiedonhallinnan ja viestinnän taidot. Erityisesti medioiden käyttö ja tuntemus uusissa työ- ja oppimisympäristöissä edellyttää harjaantumista jo varhain.

Yksittäisen ihmisen kannalta pääkysymys on oman elämän hallinnan taitojen kehittyminen nopeasyklisessä postmodernissa yhteiskunnassa, jossa aika ja paikka ovat helposti hämärtymässä, kuten käsitykset totuudesta, moraalista, oikeudesta ja turvallisuudesta. Eri-tyisesti tulisi kiinnittää huomiota sisällöllisiin taitoihin, kuten kriittisyyden ja analysointitaitojen jalostumiseen. Näin ollen mediatekstin tulkinta ja tuottaminen ovat niitä taitoja, joihin mediakursseilla tulisi pureutua.

Lukion opetussuunnitelmien perusteissa mediakasvatuksella ei juuri ole ollut julkilausuttua ilmiä ennen nykyisiä elokuussa 2005 käyttöön otettuja opetussuunnitelman perusteita. Viestintä- ja mediaosaaminen on määritelty yhdeksi kuudesta kaikille lukioille yhteisistä aihekokonaisuuksista. Vuoden 2005 opetussuunnitelman perusteissa on määritelty viestintä- ja mediaosaamisen tavoitteet, jotka samalla tunnustavat median keskeisen aseman yhteiskunnassa ja opiskelijoiden elämässä. ”Lukion eri oppiaineiden on määriteltävä ja rakennettava suhteensa mediaan ja siinä tapahtuvaan kommunikaatioon, sen tekniikkaan, sisältöihin, materiaaleihin ja sen ympärille syntyvään mediakulttuuriin. Mediaosaamisessa korostuvat monivälineisyys ja visuaalisuus.”

Koulukohtaisissa opetussuunnitelmissa erot viestintä- ja mediaosaamisen tavoitteiden toteuttamisessa ovat kuitenkin suuret. On lukioita, joiden opetussuunnitelmat on laadittu tietoisesti voimakkaasti mediakasvatusta painottaviksi, mutta lienee myös lukioita, joissa mainittu tavoite on jäänyt lähinnä yksittäisen opettajan henkilökohtaisen kiinnostuksen varaan. Joissakin kouluissa opettajat sisällyttävät runsaasti mediakasvatuksellisia sisältöjä omiin aineisiinsa. Myös erillisiä soveltavista kursseista koostuvia oppiaineita (esimerkiksi viestintä, media tai elokuva) on perustettu moniin lukioihin, mutta on myös kouluja, joissa ei ole yhtään valinnaista mediakurssia.

Lukiossa pitäisi voida tutustua mediamaailman eri osa-alueisiin useilla eri oppiaineiden kursseilla. Näillä kursseilla pitäisi pyrkiä konkreettisen tekemisen kautta tavoittamaan mediamaailman monet tasot niin, että opiskelijat harjaantuisivat niihin valmiuksiin, joita innovaatioyhteiskunnassa (tyypillistä tekniset ja sosiaaliset innovaatiot, uutta luova oppiminen ja avoimuus uusille ajatuksille) eläminen edellyttää. Tavoitteena on mediakasvatuksen/viestintäsvietyksen perusteiden saavuttaminen ja valmiuksien kehittäminen siten, että lukiolaiselle kehittyisi taitoja ja valmiuksia jatkuvaan oppimiseen.

Oppiainekohtainen tarkastelu osoittaa, että mediakasvatuksellisia sisältöjä on lähes kaikissa aineissa, mutta äidinkieli ja kirjallisuus, kuvataide sekä historia ja yhteiskuntaoppi ottavat aihepiiriin laajimmin huomioon. Esimerkiksi äidinkielessä ja kirjallisuudessa käsitellään nykyisin runsaasti myös visuaalisia media-aineistoja perinteisen kirjallisen materiaalin rinnalla.

Toisessa kotimaisessa kielessä ja vieraissa kielissä media on luontevasti läsnä kielen ja kulttuurin peilinä, mutta on myös mahdollista, että opetus keskittyy suurelta osin oppikirjan sisältöihin. Yksittäisen opettajan panostus vaikuttaa asiaan suuresti. Monissa reaaliaineissa ja luonnontieteellisissä aineissa tilanne on kirjavampi. Esimerkiksi biologian opetussuunnitelman perusteissa mediaa ei mainita lainkaan, mutta maantieteessä erilaisten medialähteiden käyttäminen ja arvioiminen tietolähteinä tunnustetaan osaksi aineen olemusta.

Soveltavilla kursseilla lukioden on mahdollista tarjota opiskelijoille mediaan keskittyviä valinnaisia kursseja. Ne voivat paneutua laajasti median ilmiöihin yhdistellen eri oppiaineiden piirteitä. Toisaalta on mahdollista luoda soveltavia kursseja, joilla keskitytään melko kapeaan median sektoriin, kuten elokuvan käsikirjoittamiseen tai graafiseen suunnitteluun. Monilla lukioilla ei ole resursseja tällaisten soveltavien kurssien järjestämiseen.

Käytännössä mediakasvatuksen tulisi olla usean eri oppiaineen opettajien koordinoitun yhteistyön tulos, jossa vastuualueet on määritelty ja toimijoilla olisi yhteinen näkemys

ja tietoisuus mediakasvatuksen tavoitteista – tavoitteena kriittisesti ajatteleva, monitaitoinen kansalainen. Oleellista on myös luoda elävä yhteys ”aitoon” mediaan ja jos mahdollista myös mediatutkijoihin. Konkreettisesti mediaopetuksella voisi saavuttaa esimerkiksi seuraavaa osaamista:

- Yhdistää tekninen ja sisällöllinen lukutaito
- Luoda ihmisen ja medioiden välille vuorovaikutteinen suhde
- Kehittää opiskelijoiden taitoja analysoida ja hankkia tietoja
- Kehittää opiskelijoiden kriittistä asennetta tietoon.

Tärkeätä on, että mediakenttää lähestytään riittävän monesta eri näkökulmasta. Mediakursien yhteiset elementit voidaan tiivistää neljään eri pääluokkaan:

- Tekninen taito ja osaamisen
- Median toimintaympäristön tuntemus
- Erilaisten mediatekstien tulkintataidot
- Mediatekstien tuottaminen ja todellisten mediatekstien käyttötaidot.

#### **Lukion mediadiplomi – työväline edistämään viestintäosaamista**

Opetushallitus on kehittänyt ns. lukiodiplomit edistämään taito- ja taideoosaamista. Niiden avulla opiskelija voi myös antaa erityisen näytön harrastuneisuudestaan ja näin täydentää ylioppilastutkinnossa mitattavaa osaamista. Uusimpana lukiodiplomina on mediadiplomi, jonka suorittaminen on jo päässyt hyvään vauhtiin – ainakin mediaa painottavissa lukioissa.

Mediadiplomin kehittämisen tavoitteena oli antaa opiskelijoille konkreettinen väline kehittyä omaa elämäänsä hallitseviksi mediaa tunteviksi ja sen kanssa elämään kykeneviksi ihmisiksi. Diplomin toteuttaminen koulussa edellyttää ja edistää myös eri oppiaineiden välistä yhteistyötä, koska diplomin suorittajalta vaaditaan monipuolista otetta mediasta.

Median lukiodiplomin perustana ovat opiskelijan lukioaikanaan suorittamat mediaan liittyvät opinnot ja valvonnan alaisena prosessoitu lopputyö. Diplomin suorituksen edellytyksenä on vähintään neljä pohjakurssia ja varsinainen diplomikurssi. Pohjakurssina ovat Median maailmaksi nimetty median peruskurssi, jonka lisäksi vaaditaan kolme muuta kurssia median eri aloilta.

Varsinainen mediadiplomi koostuu oppimispäiväkirjasta ja päättötyöstä. Päättötyössään opiskelijan tulisi osoittaa valitsemansa viestintävälineen teknistä ja ilmaisullista hallintaa. Päättötyö voi olla esimerkiksi lehtityö, multimediaesitys, videotyö, radio- tai televisiotyö tai tietokoneella tehty julkaisu. Opiskelijan tulisi hallita työskentelyprosessin kokonaisuus sekä taito työskennellä sekä yksin että ryhmässä. Päättötyö sisältää kirjallisen osuuden, jossa opiskelija pohtii omaa työtään ja sen suhdetta mediamaailmaan.

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota siihen, miten työt osoittavat opiskelijan mediatuotannon ja mediakritiikin valmiuksia, tietoja ja taitoja. Arvioinnin kohteena on lukiodiplomin kokonaisuus, joka tarkoittaa sekä lopputyöksi valittua mediaesitystä että osoitettua medialukutaitoa ja taitoa reflektoida omaa oppimistaan. Arvioinnin suorittaa kaksi arvioijaa kuten muissakin diplomeissa: oma opettaja (tai omat opettajat) ja ulkopuolinen arvioija, esimerkiksi median ammattilainen.

## Lukion mediakasvatusta edistäviä toimia

- 1 Jotta viestintä- ja mediaosaamisen aihekokonaisuus jäsenyisi paremmin osaksi lukio-opintoja, tulisi paikallisissa opetussuunnitelmissa määritellä selkeästi eri aineiden ja kurssien vastuualueet. Lukiolaisen mediatietojen ja -taitojen minimitasojen määrittely helpottaisi koulukohtaisten opetussuunnitelmien muokkaamista mielekkäiksi mediakasvatusta tukeviksi kokonaisuuksiksi. Näin kukaan opiskelija ei jäisi vaille keskeistä viestintäsivistystä.
- 2 Tuoreiden opetusmateriaalien saatavuudesta ja laadusta pitäisi huolehtia. Tämä koskee niin perinteisiä kustantajien toimittamia oppikirjoja kuin uusien toimijoiden tuottamia sähköisiä materiaaleja. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää autenttisten mediamateriaalien, kuten tv-ohjelmien, mainosten ja elokuvien saatavuuteen. Tämä vaatii lisenssijärjestelmien kehittämistä. Elokuvaopetuksen tarpeisiin olisi syytä tuottaa esimerkiksi DVD-muotoisia opetusmateriaaleja, joissa olisi mukana itse elokuvan lisäksi pedagogien tuottamia tehtäviä ja taustamateriaaleja (Ranskan L'Eden Cinema -malli).
- 3 Erilaisten mediamateriaalien esitys- ja käyttöoikeuksista opetuksessa tulisi sopia yhdessä tuottajajärjestöjen kanssa niin, että koulujen olisi mahdollisimman helppoa saada materiaaleja käyttöönsä. Myös opiskelijoiden omaan mediatuottamiseen ja tuotosten esittämiseen liittyvät oikeudet pitäisi neuvotella koulujen kannalta toimiviksi. Tämä koskee erityisesti multimedia- ja videotuotannoissa käytettävää musiikkia.
- 4 Opettajien pedagogiset valmiudet mediakasvatuksessa tulisi saattaa ajan tasalle muun muassa kehittämällä opettajien perus- ja jatkokoulutusta sekä edistämällä opettajien, yliopistojen ja muiden toimijoiden välistä verkostoitumista. Teknisen osaamisen lisäksi pitäisi kiinnittää erityistä huomiota opettajien pedagogisiin ja metodisiin taitoihin.
- 5 Mediataitojen opetus vaatii suunnittelu- ja toteutusyhteistyötä opettajien ja oppiaineiden välillä, johon tiivistähtisessä kurssimuotoisessa jaksotetussa opiskelussa ei useinkaan ole mahdollisuuksia. Siksi pedagogisen koulutuksen saanut medianomi tai media-assistentti voisi toimia opettajan hyödyllisenä työparina avustamassa erityisesti laitteiden teknisessä käytössä.
- 6 Lukioiden viestintä- ja informaatiotekniikan riittävästä tasosta on huolehdittava. Mikäli opiskelijalla ei ole käytössään asianmukaisia teknisiä laitteita, on nykyaikaisen median vaatimia tietoja ja taitoja mahdotonta saavuttaa. Tietoverkkojen ja sähköisten oppimis- ja toimintaympäristöjen käyttöä tulisi edistää.
- 7 Mediadiplomin merkittävyys ja hyöty esimerkiksi jatko-opintoihin hakeutuessa olisi selvitettävä. Samalla koulujen valmiuksia diplomikurssien järjestämisessä tulisi lisätä ja samalla kehittää koko lukiodiplomijärjestelmää.

## 2.3 Mediakasvatus ammatillisessa peruskoulutuksessa

Valtioneuvoston päätöksen mukaan ammatillisen peruskoulutuksen tulee antaa opiskelijalle laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin ja erikoistuneemman osaamisen ja työelämän edellyttämän ammattitaidon yhdellä tutkinnon osa-alueella siten, että hän voi tutkinnon suoritettuaan sijoittua työelämään, suoriutua alansa vaihtelevista tehtävistä myös muuttuvissa oloissa sekä kehittää ammattitaitoaan läpi elämän.

Ammatilliseen perustutkintoon kuuluu ammatillisia opintoja, yhteisiä opintoja, valinnaisia opintoja, ja vapaasti valittavia opintoja. Kaikki ammatilliset perustutkinnot sisältävät



ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia ja ammattitaitoa täydentäviä yhteisiä opintoja 20 opintoviikkoa. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteiden mukaan opiskelijaa tulee kannustaa harrastuksiin ja persoonallisuuden kehittämiseen tarjoamalla hänelle monipuolisia vapaasti valittavia opintoja.

Opetussuunnitelman perusteissa ei erikseen mainita mediakasvatusta tai mediaosaamista, lukuun ottamatta alan ammatillista tutkintoa, media-assistentin tutkintoa. Sen sijaan kaikkiin tutkintoihin (52 eri tutkintoa) sisältyy yhteisinä painotuksina sekä kaikille aloille yhteisenä ydinosaamisena mediataitoihin ja mediaosaamisen kehittymiseen liittyviä aiheita. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan koulutuksen tulee antaa opiskelijoille muun muassa valmiudet teknologian ja tietotekniikan hyödyntämiseen työssä ja kansalaisena. Koulutuksen tavoitteena on myös kehittää vuorovaikutus- ja viestintätaitoja, oppimistaitoja sekä eettisiä ja esteettisiä taitoja.

Kaikille yhteisiin opintoihin kuuluvissa äidinkielen ja vieraiden kielten sekä taide ja kulttuurin opintojen tavoitteet sisältävät media-alan osaamiseen liittyviä aiheita. Sekä äidinkielen että vieraiden kielten opinnoissa viestinnän ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen on keskeistä. Tavoitteena on, että opiskelijat osaavat hankkia tietoa eri lähteistä nykyteknologiaa käyttäen, suhtautuvat tietoon kriittisesti (tiedon arviointi), hyödyntävät lehtiä ym. viestintävälineitä sekä hankkivat median käyttäjinä itseään rikastuttavia kokemuksia. Taide- ja kulttuuriopintojen tavoitteena on muun muassa, että opiskelijat osaavat käsitellä ja hankkia median välittämää tietoa.

Mediaosaamista lisääviä opintoja voi sisältyä myös ammatillisiin opintoihin, ammattialasta ja tutkinnosta riippuen vaihtelevassa määrin. Lisäksi koulutuksen järjestäjä päättää omassa opetussuunnitelmassaan, mitä ja minkä laajuisia valinnaisia sekä vapaasti valittavia opintoja opiskelijoiden on mahdollista suorittaa. Kyseisinä opintoina saattaa olla mahdollisuus opiskella hyvinkin erikoistuneita media-alan liittyviä sisältöjä. Kolmevuotisen perustutkinnon suorittaneella on yleinen jatko-opintokelpoisuus. Ammattikorkeakoulussa suoritettava audiovisuaalisen viestinnän tutkintonimike on medianomi.

Audiovisuaalisen viestinnän perustutkinnon (media-assistentin tutkinto) tavoitteena on antaa opiskelijalle tarvittava perusosaaminen alan assistenttitason työtehtäviin, jotka liittyvät viestintätuotteiden suunnitteluun, toteuttamiseen, valmistamiseen, tuottamiseen ja markkinointiin. Tutkinto sisältää ammatillisina opintoina audiovisuaalisen viestinnän perusosaamisen (30 ov) ja lisäksi koulutusohjelmittain eriytyvät ammatilliset opinnot (60 ov), joiden avulla on mahdollista perehtyä useisiin eri median osa-alueisiin. Lisäksi opintoihin kuuluvat edellä mainitut kaikille yhteiset opinnot ja vapaasti valittavat opinnot.

Kevään 2007 aikana tehtävässä ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden päivitystyössä tullaan perusteisiin kirjoittamaan velvoite huomioida kaikessa opetuksessa ns. avaintaitojen kehittyminen. Euroopan Unionin julkaisemien määritelmien mukaan yhtenä kaikille kansalaisille kuuluvana avaintaitona on media- ja viestintätaidot.

### **Mediakasvatusta edistäviä toimia ammatillisessa peruskoulutuksessa**

- 1 Opetussuunnitelman perusteissa on huolehdittava siitä, että kaikissa ammatillisissa perustutkinnoissa mediataitojen kehittymiseen kiinnitetään huomiota ja ne liitetään osaksi ammatillista osaamista.
- 2 Informaatio-ohjauksen kautta tuetaan koulutuksen järjestäjiä vahvistamaan mediakasvatuksen osuutta omissa opetussuunnitelmissaan sekä kootaan hyviä mediakasvatuksen malleja, joita voidaan kuvata mm. Opetushallituksen verkkosivuilla.



- 3 Ammatilliseen peruskoulutukseen tarkoitetuissa oppimateriaaleissa otetaan huomioon media- ja viestintätaitojen oppimistavoitteet ja niiden harjoittelumahdollisuudet.
- 4 Opettajien pedagogisessa koulutuksessa huomioidaan mediakasvatus sekä sisältöinä että menetelmänä.
- 5 Opettajien täydennyskoulutuksessa media- ja viestintätaitojen koulutus pidetään yhtenä painopistealueena.

## 2.4 Media, tieto- ja viestintätekniikka ja opettajankoulutus

Media ja tieto- ja viestintätekniikka ovat keskeinen osa tulevaisuuden oppimisympäristöä. Ne ovat mukana ihmisten työssä, koulutuksessa, harrastuksissa ja vapaa-ajassa, ja ne lisäävät myös näiden osa-alueiden limittymistä toisiinsa. Ns. sosiaalinen media korostaa käyttäjien roolia. Laajakaistayhteydet ja helppokäyttöiset verkkojulkaisuohjelmat ja -alustat mahdollistavat käyttäjien laajamittaisen osallistumisen tiedon, aineistojen, teosten tms. tuottamiseen ja jakamiseen. Virallinen, epävirallinen ja arkioppiminen linkittyvät ja tukevat toisiaan ja muodostavat elinikäisen oppimisen jatkumon.

Kun media ja tieto- ja viestintätekniikka ymmärretään keskeiseksi osaksi lasten, nuorten ja aikuisten sekä ikääntyvän väestön jokapäiväistä opiskeluympäristöä, johon sisältyy sekä oppimissisältöjä että pedagogisia menetelmiä, asettaa tämä ison haasteen opettajankoulutukselle.

Opettajankoulutus perustuu kyseisen alan koulutusperinteeseen, tietotaitoon, tutkimustietoon ja tulevaisuuden visioihin ammattialan kehittymisestä ja alalla tarvittavasta asiantuntemuksesta. Opintojen myötä opiskelijan toivotaan omaksuvan tutkivan otteen työhönsä sekä oppivan tulevaisuudessa tarvittavia tietoja ja taitoja. Opinnoissa painotettavat kompetenssit heijastuvat myöhemmin opiskelijan toimintaan opettajana sekä siihen, minäkalaisia työtapoja ja sisältöjä hän suosii opetuksessaan ja opintoprojekteissa.

Median ja tieto- ja viestintätekniikan asemaa ja merkitystä opettajankoulutuksessa voidaan tarkastella opetettavan aineen ja pedagogisten opintojen suhteena. On pohdittava muun muassa, mikä on aineenhallinnan opintojen asema, kuinka paljon tutkintoon sisältyy opetettavan aineen opintoja, mikä on niiden suhde pedagogisiin opintoihin määrällisesti, sisällöllisesti ja ajoituksellisesti ja miten didaktiset opinnot ja opetusharjoittelu toteutetaan.

Median ja tieto- ja viestintätekniikan roolia opettajankoulutuksessa ei voi pitää vain välineellisenä tai jättää avoimeksi. Niihin liittyvät tiedot ja taidot, hallinta ja kriittinen tarkastelu ovat osa eri oppiaineiden tai opetusalueiden sisältöä, aineenhallintaa ja pedagogiikkaa, mutta myös opettajan ammatillista identiteettiä ja asiantuntijuutta riippumatta koulumuodosta tai -asteesta. Medialla ja tieto- ja viestintätekniikalla on lisääntyvä merkitys yhteiskunnassa ja ihmisten arkipäivän elämässä ja sen pitää näkyä myös opettajankoulutuksessa ja sen opetussuunnitelmissa.

### 2.4.1 Luokanopettajakoulutus

Mediakasvatusta on luokanopettajakoulutuksessa muun muassa seuraavissa muodoissa: mediakasvatus pääaineena, laajana tai suppeana sivuaineena, syventävien opintojen suuntautumisvaihtoehtona, peruskoulussa opettavien monialaisten opintojen sisältöinä, valinnaisina kursseina sekä erilaisina teemoina kasvatustieteen opinnoissa. Lisäksi mediakasvatuksellista merkitystä on tieto- ja viestintätekniikan kursseilla, joilla pyritään valmentamaan tulevia

opettajia uuden median opetukselliseen käyttöön omassa opettajantyössä. Huomattavaa myös on, että mediakasvatusta järjestetään valtakunnallisina opintoina Kasvatustieteiden tiedekuntien virtuaaliyliopistohankkeena eli KasVi:na.

Luokanopettajaksi voi valmistua mediakasvatus pääaineena Lapin yliopistosta. Laajana tai suppeana sivuaineena sitä voi opiskella Lapin yliopiston lisäksi Helsingin yliopistossa ja Åbo Akademiassa. KasVi-verkostoon on v. 2006 loppuun mennessä osallistunut kaikki opettajankoulutusyksiköt. Opiskelijoilla on ollut mahdollisuus verkoston 25 opintopisteen (op) ja 35 op:n opintoihin. Yliopistosta riippuen opinnot on nimetty eri tavoin. Opinnoissa on ollut tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytöllisiä painotuksia.

Monialaiset opinnot on luokanopettajakoulutuksen sivuaine, joka koostuu peruskoulun ala-asteella opetettavista oppiaineista ja aihekokonaisuuksista. Mediakasvatuksellisia osuuksia oletetaan sisältyvän esim. äidinkielen, kuvaamataidon sekä historia ja yhteiskuntaopin kursseihin.

Syksyllä 2006 on tehty kaksi pienimuotoista kartoitusta mediakasvatussisällöistä luokanopettajakoulutusten opetussuunnitelmissa. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että mediakasvatus ei tule esiin johdonmukaisesti em. oppiaineiden pakollisilla kursseilla. Erilaisia mediakasvatuksen kursseja on myös tarjolla valinnaisina kursseina. Eri opettajankoulutusyksiköjen välillä on eroja.

### **Tieto- ja viestintätekniikan opetuskäyttö ja verkkopedagogiikka**

Yliopistot huolehtivat opiskelijoiden tieto- ja viestintätekniikan käytön riittävästä osaamisesta. Opiskelukäytön lisäksi luokanopettajakoulutuksessa opiskellaan tieto- ja viestintätekniikan pedagogista käyttöä ja verkkopedagogiikkaa. Sisällöissä on eroja esim. opettajan tieto- ja viestintätekniikan käytön sivuaineesta musiikin teknologian muutaman oppitunnin kokonaisuuteen. Useilla kursseilla on maininta opiskelumateriaalin digitaalisesta valmistamisesta esim. verkkoon.

### **Mediakasvatuksellisia teemoja**

Mediakasvatus esiintyy luokanopettajakoulutuksessa myös erilaisina teemoina. Tietoyhteiskuntaa koskevaa tematiikkaa löytyy erilaisilta, mm. kasvatustieteen, kursseilta, joissa tarkastellaan mediaa yhteiskunnan osana sekä osallistuvaa kansalaisuutta. Vahvimmin tietoyhteiskuntatematiikka on esillä kasvatustieteen syventävien opintojen suuntautumisvaihtoehtona, joka selvästi sisältää mediakasvatuksellisia osuuksia. Lisäksi opetusharjoitteluun on tarjolla mediakasvatuksellista painotusta.

Täydellisen kuvan saaminen mediakasvatuksen tilasta luokanopettajakoulutuksessa edellyttäisi seikkaperäistä analyysiä. Mediakasvatuksessa on tarjolla pää- ja sivuaineopintoja, joihin osallistuminen riippuu luokanopettajaksi opiskelevan omista valinnoista. Tarjolla on myös valtakunnallisesti yhteisesti järjestettyjä opintoja. Peruskoulussa opetettavien aineiden monialaisissa opinnoissa mediakasvatus esiintyy opetussuunnitelmatasolla ehkä yllättävän vähäisesti mm. niissä aineissa, jotka perinteisesti mielletään mediakasvatuksen kannalta keskeisiksi. Tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön opintoja on monialaisesti. Mediakasvatuksellisia sisältöjä löytyy ehkä oletettavaa enemmän kasvatustieteen opinnoissa. Toisaalta verkkopedagogiikka on nimenomaan kasvatustieteellinen ilmiö, joten sen näyttäytyminen opetussuunnitelmissa on perusteltua.

Opintoja järjestetään monipuolisesti. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki luokanopettajaksi opiskelevat osallistuisivat mediakasvatuksen opintoihin. Voidaan sanoa, että jos

opiskelija haluaa, hänellä on mahdollisuudet – hieman opiskelupaikkakunnasta riippuen – osallistua laajoihinkin mediakasvatuksellisiin opintoihin. On myös mahdollista, että luokanopettajaksi valmistuva ei ole kohdannut koulutuksessaan mediakasvatusta juuri ollenkaan. Voitaneen sanoa, että luokanopettajankoulutuksen mediakasvatuksesta puuttuu valtakunnallisella tasolla järjestelmällisyys.

## 2.4.2 Mediakasvatus aineenopettajakoulutuksessa

Aineenopettajakoulutuksessa mediakasvatus on perinteisesti painottunut kuvataiteen, äidinkielen, historian ja yhteiskuntaopin opettajankoulutuksiin. Seitsemän suomenkielistä yliopistoa (Helsinki, Joensuu, Jyväskylä, Lappeenranta, Oulu, Tampere ja Turku) kouluttaa äidinkielen, historian ja yhteiskuntaopin aineenopettajia sekä yksi ruotsinkielinen (Åbo Akademi). Näistä kolmen opetusohjelma sisältää kaikille opiskelijoille tarkoitettua mediakasvatuksen opetusta ja yksi opetusohjelma erityisesti historian ja äidinkielen opettajille suunnattua mediakasvatusta.

Aineenopettajien koulutusohjelmassa tieto- ja viestintätekniikan sisällöt ovat vahvasti koulutusohjelmissa. Pääpainona ovat opiskelijan omaa oppimista tukevat tieto- ja viestintätekniikan käyttötaidot mutta myös tieto- ja viestintätekniikan soveltaminen eri oppiaineiden opetukseen. Joissakin yliopistoissa tv-opintoihin liittyy myös tai mahdollisesti liittyy (suunnitelmatekstien tulkinta vaikeaa) mediakasvatuksellisia lähtökohtia, esim. erilaisten mediaympäristön vaikutukset kasvatusta ja opetustyössä.

Kahdessa yliopistossa on kaikille aineopettajille kasvatustieteen pedagogisiin opintoihin kuuluva mediakasvatuksen seminaari, johon liittyy myös luettavaa kirjallisuutta aihealueelta. Toinen näistä vankan mediakasvatuksen opetussuunnitelmaan sisällyttäneistä yliopistoista kuvaa mediakasvatustavoitteitaan näin: ”Opiskelija perehtyy mediakasvatuksen käsitteisiin, määritelmiin ja sisältöihin ja hahmottaa kasvatustieteen ja mediakasvatuksen suhdetta sekä mediakasvatuksen merkitystä opettamisessa, opiskelussa ja oppimisessa. Mediaa tarkastellaan välineenä, sen esitysten tuottamisen kautta ja kriittisen tarkastelun kohteena. Opiskelijat tutustuvat mediakasvatuksen teoreettiseen perustaan ja soveltavat teoriaa käytännönläheisesti omiin kokemuksiinsa.” Mediakasvatuksen työpaja saattaa olla myös tarjolla suoritusvaihtoehtona.

Ruotsinkielisessä aineenopettajakoulutuksessa mediakasvatus on vankasti opetussuunnitelmissa: kaikille yhteisenä on mediakulttuurin opintoja.

### **Kuvataiteen opettajakoulutus**

Kuvataiteen opettajia koulutetaan Taideteollisen korkeakoulun taidekasvatuksen osastolla ja Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan taidekasvatuksen laitoksella. Opiskelijat suorittavat kuvataidekasvatuksen koulutusohjelmassa taiteen maisterin tutkinnon. Kuvataiteen opettavan aineen opintoja voi suorittaa myös sivuaineopintoina (60 op). Vuosittainen sisäänotto tutkintoon johtaviin opintoihin on yhteensä noin 70 opiskelijaa ja sivuaineopintoihin noin 15 opiskelijaa.

Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma on opettajankoulutusohjelma, jonka pääaineena on visuaalinen kulttuurikasvatus. Siihen kuuluvat kuvataide, muotoilu, arkkitehtuuri ja rakennettu ympäristö, visuaalinen media ja uudet oppimisympäristöt. Pääaineena visuaalinen kulttuurikasvatus lähestyy näitä sisältöalueita taiteen, pedagogiikan ja tutkimuksen näkökulmista. Pääaine sisältää peruskoulun ja lukion kuvataiteen opettajan aineen opinnot.

Koulutusohjelma antaa opiskelijalle monipuoliset tiedot ja taidot kuvataiteiden ja muun

visuaalisen kulttuurin eri osa-alueilta. Opinnoille on luonteenomaista taiteellinen ja kuvallinen työskentely erilaisten medioiden avulla sekä käytännöllinen ja teoreettinen perehtyminen visuaalisen kulttuurin ja taidekasvatuksen ilmiöihin ja kenttään erityisesti vertaisryhmäoppimisen ja tieto- ja viestintäteknologian avulla.

Kaikille opiskelijoille pakollisia mediakasvatuksen/pedagogiikan opintoja on vähintään 12–15 op ja sen lisäksi opiskelijat voivat suorittaa vaihtoehtoisia ja/tai syventäviä media ja mediapedagogiikan kursseja. Laajimmillaan opinnot voivat muodostaa 60 op:n kokonaisuuden. Lisäksi osa opiskelijoista tekee opetusharjoittelunsa ja lopputyönsä (gradun) mediapedagogiikan tai tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön käytön alueelta.

Pakollisiin kursseihin sisältyy mm. mediapedagogiikan perusteet, TV-, elokuva- ja valokuvailmaisuus sekä digitaalinen kuvankäsittely. Vaihtoehtoisiin ja syventäviin opintoihin kuuluu mm. medialukutaito, verkkoviestintä, tekijänoikeudet, multimedia, digitaalinen sarjakuva ja TV-, elokuva- ja valokuvailmaisuuden jatkokursseja.

Media ja mediapedagogiikan opintojen tavoitteena on, että opiskelija ja tuleva opettaja on mediaympäristössään aktiivinen toimija ja osaa eritellä ja tulkita erilaisia mediatekstejä kriittisesti sekä kykenee käyttämään mediaa ja tieto- ja viestintäteknikkaa opetuksessa ja oppimisessa.

### **Äidinkielen, historian ja yhteiskuntaopin aineenopettajakoulutus**

Osassa yliopistoista äidinkielen ja kirjallisuuden sekä historian ja yhteiskuntaopin opettajien koulutusohjelmassa on erikseen mainittuna mediakasvatuksen sisältöjä – vaikka ne kaikille yhteisistä opinnoista puuttuvat – mutta yhtä lailla ne saattavat kokonaan puuttua molemmilta tai jommaltakummalta aineopettajaksi opiskelevalta ryhmältä.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opettajien koulutusohjelmissa mediakasvatuksen aihealue integroituu oppiaineen muihin sisältöihin (tekstitaidot, puheviestintä), eikä ehkä sen takia näy kovinkaan selvästi opetussuunnitelmissa. Toisaalta monitieteisen ja moniaineeksisen oppiaineen kokonaisuudessa ne jäävät koulutusohjelmassa hyvin ohuelle käsittelylle. Aineryhmäkohtaisia pedagogisia erityiskysymyksiä -kurssi voi sisältää mediakasvatusta, mutta sitä ei mainita erikseen.

Joidenkin yliopistojen aineen opettajien opetussuunnitelmissa mediakasvatus on siis varsin hyvin kirjattuna ja opettajat saavat todennäköisesti hyvät tiedot ja taidot tältä alalta. Ruotsinkielisten äidinkielen opettajien ainedidaktisiin opintoihin kuuluu mediaopintoja (median kieli ja media opetuksessa). Musiikin opettajien koulutuksessa ei ole erillisiä mediakasvatuksen sisältöjä (ainoastaan yksi aihealueen väitöskirja valinnaisessa kirjaluettelossa tenttikirjana).

### **2.4.3 Mediakasvatus ammatillisessa opettajankoulutuksessa**

Laki (L 452/1996) ja asetus (A 455/1996) ammatillisesta opettajankoulutuksesta säätelevät ammatillista opettajankoulutusta. Ammatillista opettajankoulutusta antavat viisi suomenkielistä opettajakorkeakoulua (Haaga-Helia, Hämeen, Tampereen, Jyväskylän ja Oulun ammattikorkeakoulut) sekä yksi ruotsinkielinen koulutuspaikka (Åbo Akademi). Ammatillinen opettajankoulutus on ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten opettajille ja opettajiksi aikoville tarpeellista koulutusta, joka tuottaa yleisen pedagogisen kelpoisuuden. Opintojen laajuus on 60 opintopistettä (aikaisemmin 35 opintoviikkoa), johon kuuluu kasvatustieteellisiä perusopintoja, ammattipedagogisia opintoja, opetusharjoittelua sekä muita opintoja. Opettajankoulutuksen voi suorittaa päätoimisena opiskeluna, monimuoto-opintoina tai nykyisin myös verkko-opintoina. Tavoitteena on, että päätoiminen opiskelu

suoritetaan yhden lukuvuoden aikana ja monimuotoiset opinnot yleensä työn ohessa 1–3 lukuvuoden aikana.

Ammatillisilla opettajakorkeakouluilla on omissa opetussuunnitelmissaan määritelty pedagogisten opintojen painotukset, jotka vaihtelevat korkeakoulusta toiseen. Haaga-Helian koulutuksessa korostetaan opettajan muuttuvaa työnkuvaa, johon kiinteästi yhteydessä ovat muuttuvat oppimisympäristöt, opiskelijoiden kohtaaminen, yhteistyötaidot ja työelämäyhteyksien lisääntyminen. Opetussuunnitelma sisältää verkko-oppimista ja ohjaustaitoja verkko-opetuksessa sisältäviä kursseja. Opiskelija voi valita myös kehittämishankkeeksi esimerkiksi tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämistä käsittelevän työn. (*www.helia.fi*)

Hämeen ammattikorkeakoulun (HAMK) opettajankoulutuksen toimintakulttuurissa korostetaan asiantuntijuuden kehittämistä yhteisölliseen toimintatapaan, jossa osallisuus monimuotoisissa ja dynaamisissa verkostoissa synnyttää uudenlaisia ratkaisuja ja uutta osaamista. Tieto- ja viestintätekniikan koulutuksessa tavoitteena on, että jokainen osaa hyödyntää sen antamia mahdollisuuksia opiskelussa ja omassa työssään. Osa kaikkien opettajaopiskelijoiden opinnoista tapahtuu verkko-opintoina ja mahdollista on valita myös kaikki opettajan pedagogiset opinnot verkko-opiskeluvaihtoehtona. (*www.aokk.hamk.fi*)

Tampereen ammattikorkeakoulu (TAOKK) tarjoaa mahdollisuuden hankkia opetuksen kehittämistä varten tietoa ja taitoa suunnitella opetusta, viestintä- ja kommunikointitaitoja sekä verkkopohjaisesti että perinteisesti. Koulutus toteutetaan monimuotoisesti työn ohessa, tietoverkkoja hyödyntäen. Koulutuksen sisältöinä mainitaan opettajaopiskelijan kehittyminen oppijana ja viestijänä mm. verkkoja hyväksikäyttäen, harjaantuminen oikeiden menetelmien käyttöön opetuksessa ja sopivien opiskelun tukivälineiden käyttötaito.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun ammatillisen opettajankoulutuksen (JAOKK) tavoitteina on antaa opiskelijoille tiedot ja taidot ohjata erilaisten opiskelijoiden oppimista sekä valmiudet kehittää opetusalaansa ottaen huomioon työelämän ja ammattien kehittyminen. Tavoitteissa korostetaan yhteistyön ja vuorovaikutuksen, toimintaympäristön kehityksen, oppimisen ohjauksen sekä jatkuvan oppimisen merkitystä. Sisällöissä ja toteutustavoissa on verkossa opiskelua, verkko-opetusta ja sen suunnittelua. (*www.jamk.fi*)

Oulun ammattikorkeakoulun ammatillisen opettajankoulutuksen (OAMK) koulutuksessa opettajaopiskelijat tekevät oppimispolkunsä eli niin sanotun E-HOPSin. Sisältöinä koulutuksessa on tieto- ja viestintätekniikka opetuksessa, ammattipedagogisten opintojen suorittamista verkossa. Valinnaisia opintoja on mm. johdatus verkkopedagogiikkaan, opettajan puheviestintävalmiudet, oppimispelit, oppimisaihiot sekä muuttuva opettajuus muuttuvassa yhteiskunnassa. Koulutuksen toteutuksessa hyödynnetään tietoverkkoja ja oppimisalustaa.

### **Yhteenveto**

Ammatillisen opettajankoulutuksen pedagogisissa opinnoissa ei ole suoria mainintoja mediakasvatuksesta. Mediakasvatukseen liittyviä aiheita, kuten tieto- ja viestintätekniikka sekä viestintäkasvatus on joko sidottu muihin opintoihin lisukkeeksi tai työskentelymuodoksi. Joissakin valinnaiskursseissa esiintyy mediakasvatukseen luettavia aihekokonaisuuksia.

## **2.5 Mediakasvatus opettajien täydennyskoulutuksessa**

Valtion rahoittaman opetustoimen henkilöstökoulutuksen tehtävänä on tukea oppilaitosten uudistumista valtion talousarviossa nimetyillä koulutuspoliittisesti merkittävillä alueilla.

Mediakasvatus on ollut omana alaohjelmanaan vuosina 2006 ja 2007. Aikaisempina vuosina mediakasvatukseen liittyviä koulutuksia rahoitettiin muun muassa tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön koulutusohjelmista. Mediakasvatukseen myönnettiin vuonna 2006 opettajien täydennyskoulutukseen suunnatuista määrärahoista yhteensä 421 165 euroa 32 koulutukseen 685 osallistujalle. Oppilaitosmuotona olivat kaikki oppilaitosmuodot (perusopetus, lukio, ammatillinen toinen aste, ammatillinen aikuiskoulutus, aikuiskoulutus ja vapaa sivistystyö, lukuun ottamatta esiopetus). Koulutuksista toteutui 23, joihin osallistui 372 henkilöä. Toteutuneiden koulutuksien tuottajat olivat pääsääntöisesti eri yliopistojen täydennyskoulutuskeskuksia, mutta mukana oli myös kesäyliopistoja ja yksityisiä koulutuksen tuottajia kuten TAT-Palvelu Oy ja METKA.

Mediakasvatuksen koulutusten yleistavoitteena on valmentaa opettajia havainnoimaan, analysoimaan ja tulkitsemaan muuttuvaa mediaympäristöä, monenmuotoisia mediatuotteita ja niiden vaikutuksia lähtien liikkeelle arkitilanteista. Tavoitteena on synnyttää opettajissa halua ja rohkeutta oppia itsekin monipuolisiksi median käyttäjiksi ja jonkin verran myös media-aineistojen tuottajiksi opetustilanteissa.

Mediakasvatuksen koulutuksissa kehitetään osallistujien taitoja ohjata medialukutaidon, tiedonhallintataitojen ja aktiivisen kansalaisuuden oppimista. Lisäksi koulutuksissa kehitetään osallistujien valmiuksia ymmärtää median muuttuvaa toimintaympäristöä. Koulutusten tavoitteena on valmentaa opetushenkilöstöä median vastaanottamiseen, tuottamiseen ja ilmaisemiseen sekä oman mediasuhteensa kriittiseen tarkastelemiseen. Lisäksi tavoitteena on synnyttää halua ja rohkeutta käyttää medioita monipuolisesti opetuksen välineenä ja oppimateriaalina sekä antaa valmiuksia median tuottamiseen, taustojen ymmärtämiseen, oman median käyttöön ja ilmaisuun.

Medialukutaidon kehittämisen osa-alueet ovat: 1. Oman mediasuhteen tarkastelu, 2. Mediaesitysten tekeminen, mediatuotanto ja taustojen ymmärrys sekä 3. Median ilmaisutapojen ja sisältöjen analysointi.

Mediakasvatuksen koulutuksia on toteutettu useille eri kohderyhmille suunnattuina: koulumuotokohtaisina, oppiainekohtaisina tai henkilöstöryhmäkohtaisina. Myös rehtoreille pyritään tarjoamaan kohdennettua koulutusta mediakasvatuksen alueelta.

Mediakoulutuksessa keskitytään erityisesti mediakulttuurin ja yhteiskunnallisten, mutta myös teknologian näkökulmien esille tuomiseen. Mediakasvatuksen koulutus voi kuulua osana yliopistoissa tarjottaviin mediakasvatuksen perusopintoihin.

Mediakasvatuksen koulutuksia ovat toteuttaneet pääasiassa yliopistot, mutta myös Opeko, ammattikorkeakoulut ja muutamat muut koulutuksen järjestäjät.

## **2.6 Mediakasvatuksen toimijat, sidosryhmät ja materiaalit**

Toimiva koulun mediakasvatusverkosto muodostuu monen tason yhteistyöstä. Ensin asioiden täytyy toimia koulun sisällä eri oppiaineiden ja luokkatasojen välillä. Seuraavaan piiriin kuuluvat paikalliset ja alueelliset media-alan yritykset ja yhteisöt. Seuraavaksi kumppaneista kannattaa etsiä valtakunnalliselta tasolta, jolla toimii muun muassa paljon alan järjestöjä. Verkostossa on hyvä olla mukana niin kaupallisia toimijoita kuin aatteelliselta pohjalta ponistavia yhteistyökumppaneita.

Koulun arjessa mediakasvatusverkoston luominen jää helposti puolitiehen. Vaikka yhteistyö esimerkiksi paikallisen sanomalehden kanssa olisi jatkunut menestyksekkäästi jo vuosia, ei toiminnan laajentamiseen ja kehittämiseen tai uusien medioiden opetteluun useinkaan riitä voimia. Opettajat kaipaavat toimintamalleja ja materiaaleja sekä koulutusta,



joiden avulla mediakasvatusta olisi mahdollista kehittää. Näin on toimittu esimerkiksi Tampereella, jonka käynnistämä mediapedagogimalli on pyrkinyt tuottamaan eri luokka-asteille toimivia mediakasvatuksen malleja.

### **Toimijat**

Koulujen lisäksi myös varhaiskasvatuksessa on huomattu mediakasvatuksen tarve. Opetusministeriön käynnistämä Mediamuffinssi-hanke tukee muun muassa päiväkotien, varhaiskasvatuksen ja vanhempien mediakasvatustyötä. Se tarjoaa kasvattajille työkaluja ja ideoita media-aineistojen käsittelemiseen. Myös muut kasvatusalan toimijat kuten lastensuojeluviranomaiset, kunnallinen ja järjestöjen nuoriso- ja kulttuurityö sekä kirjastotoimi toimivat kentällä aikaisempaa aktiivisemmin.

Media-alan järjestöt sekä kaupalliset toimijat ovat mukana omista lähtökohdistaan kasvattamassa tulevaisuuden lukijoita, katsojia ja sisällön tuottajia. Ne tarjoavat kouluille ja opettajille esimerkiksi materiaaleja ja koulutusta, ja samalla pyrkivät kasvattamaan uusia lukija ja katsojasukupolvia. Esimerkiksi Sanomalehtien Liitto tarjoaa verkkosivunsa kautta runsaasti ilmaista materiaalia, jotka on suunniteltu opetuskäyttöön. Aikakauslehtien liitto puolestaan järjestää vuosittain Aikakauslehtipäivän. Myös muut media-alan järjestöt tarjoavat samankaltaista toimintaa.

Mediakasvatuskeskus METKA ja Koulukino ovat myös jo perinteisiä alan toimijoita. METKA tarjoaa oppimateriaaleja ja koulutusta niin opettajille kuin oppilaille sekä järjestää vuosittain Minun elokuvani -tapahtuman. Koulukino puolestaan pyrkii mahdollistamaan elokuvanäytösten järjestämistä yhdessä koulujen ja elokuvateattereiden kanssa. Lisäksi se tarjoaa tehtävämonisteita analyysin tueksi.

Mediakasvatusta, tai tarkemmin elokuvakasvatusta, tarjoavat myös kolmetoista alueellista elokuvakeskusta. Osa toimii tiiviissä yhteistyössä koulujen kanssa, osa keskittyy pyrittämään toimintaa omissa elokuvateattereissaan. Elokuvakeskusten toiminnan pedagoginen taso vaihtelee paljon, mutta toimintaa kehittämällä olisi mahdollista tukea koulujen elokuvakasvatustyötä. Näkökulman laajentaminen muun mediakasvatuksen suuntaan olisi koulujen kannalta hyvä ratkaisu, sillä paikallisen toimijan kanssa yhteistyö sujuu mutkattomasti. Toiminnan kehittämiseen ja laajentamiseen tarvitaan kuitenkin rahaa ja resursseja.

Malliesimerkki paikallisesta elokuvakasvatustoiminnasta on Nukun Elokvakoulu Oulussa. Se toimii yhteistyössä Oulun Elokvakeskuksen, POEMin ja muiden alueen elokuva-alan ammattilaisten kanssa. Nukun elokvakoulussa on tarjolla muun muassa videopaja, luentoja, taiteilijavierailuja, kursseja, elokvakilpailuja ja työpajoja niin koululaisille kuin opettajille. Elokvakoulussa sovelletaan elokuvaohjaaja ja taidepedagogi Kaija Juurikkalan kehittämää Taikalamppu-menetelmää. Toimintaa rahoittavat opetusministeriö ja Oulun kaupungin kulttuuritoimi. Lisäksi työpajoja ovat rahoittaneet mm. Oulun kaupungin opetustoimi, seurakunnat ja yksittäiset hankkeet kuten Filmihillo – Lastenelokuvan teemavuosi.

Koulun rinnalla mediakasvatuksen parissa työskentelevien toimijoiden määrä on kasvanut koko ajan. Samalla kun perinteiset toimijat ovat tehneet systemaattista mediakasvatustyötä jo vuosikymmeniä, on mukaan tullut myös uusia toimijoita. Silti osa lapsista ja nuorista on vaarassa jäädä mediakasvatuksen ulkopuolelle.

### **YLEn mediakasvatuskokonaisuus**

YLE on ollut maassamme merkittävä mediakasvattaja jo vuosikymmeniä. Se on tehnyt

yhteistyötä Kouluhallituksen, sittemmin Opetushallituksen kanssa auttaakseen opettajia toteuttamaan kulloistakin opetussuunnitelmaa, oli aihealueen nimi sitten joukkotiedotus-kasvatus, viestintäkasvatus, mediakasvatus tai viestintä- ja mediataidot. Kun Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2004 mediakasvatus tuotiin esille aiempaa velvoittavam-pana aihekokonaisuutena (viestintä ja mediataito), Yleisradio päätti vastata haasteeseen. Se ryhtyi tarjoamaan sellaisia sisältöjä, joita koulumaailma tarvitsee sekä median ja sen ilmiöi-den ymmärtämiseksi että oppilaiden oman tekemisen avuksi.

Luotiin kokonaisuus tv-ohjelmista ja verkkopalveluista, joissa on materiaalia laajenne-tusti sekä kouluille opetuskäyttöön että opettajille ja vanhemmille mediakasvattajina. Kou-lu-tv:n ohjelmistokokonaisuus suunniteltiin koulujen osalta kolmivuotiseksi, jotta voitaisiin tuottaa ohjelmisto esiopetuksesta perusopetuksen loppuun. Vuonna 2004 aloitettu hanke nimettiin Mediakompassiksi. Se on mediakasvatuksellinen kokonaisuus televisiossa, verkos-sa ja koulujen arjessa vuosiksi 2005–2007. Kymmenosainen ohjelmasarja pureutui kysy-myksiin, joiden parissa opettajat ja vanhemmat painivat lasten ja nuorten median käyttöä seurattessaan. Aikuisten ohjelmiston ensimmäinen sarja on suunnattu kasvattajille ja toinen sarja (Mediakompassin ilmiöt) kaikille aikuisille, ns. suurelle yleisölle.

Oppilaille suunnattu vuoden 2005 Mediakompassi-ohjelmasarja oli median ymmärtä-mistä ja mediataitoja kehittävä Koulu-tv:n viisiosainen ohjelmasarja. Se oli suunnattu eri-tyisesti alle neljäsluokkalaisille. Molempiin sarjoihin liittyi sisältöjä tukeva Mediakompassin verkkomateriaali, vinkkejä opettajille ja vanhemmille sekä havainnollista tekemistä oppilail-le mm. Animaatiokone ja Leikkaamo. Koulu-tv:n vuoden 2006 ohjelmasarja on nimeltään Mediakompassin kuvakoulu ja se on suunnattu kaikille elävän kuvan alkeista, kuvakerron-nasta ja kuvaamisesta kiinnostuneille yli neljäsluokkalaisille (sopii myös yläasteelle). Ope-tussuunnitelman mukaan oppilaiden tulisi tutustua videotyöskentelyyn jo neljännen luokan jälkeen.

YLEssä valmistellaan viisiosaista syksyllä 2007 ulostulevaa media-analyttistä ohjelma-sarjaa yläasteelle. Päämääränä on kehittää oppilaiden mediatajua ja kykyä mediakriittiseen arviointiin sekä omaan vaikuttamiseen.

Edellä esitetyn lisäksi Etälukion ohjelmistoon tuotettiin myös oma viestintäkasvatuksen sarja Viestintä ja mediaosaaminen, aikuisille Mediamuistoja sekä Digikuva haltuun.

Syksyllä 2006 Yleisradion kouluille ja oppilaitoksille tarjoama palvelu täydentyi Media-bussilla, jonka saattoi tilata oppilaitoksiin mediaopetuksen tueksi. Mediabussin henkilös-töllä on mediapedagoginen koulutus ja he pystyvät opastamaan kouluja ja oppilaita sekä toteuttamaan työpajoja kouluissa eri puolilla Suomea. Toiminta saa tukea OPM:n rahoituk-sesta. Mediakasvatus-syksyn aloitti Mediabussi, joka kiersi syyskuusta 2006 tammikuuhun 2007 kouluja ympäri Suomen. Mediabussin päätavoitteena on mediakasvatuksen vieminen kouluihin ja oppilaitoksiin.

Mediabussin (tai ”päivä toimittajana”) tyyppiselle toiminnalle on erityistä kysyntää. Ko-keilun ja omien töiden tekemisen kautta opittiin toimitustyön haasteellisuudesta paljon. Vierailevat TV- ja radiopersoonat toivat kiertueelle lisäarvoa. Tällaiseen on mahdollisuus tulevaisuudessakin, kun hankkeita valmistellaan yhteistyössä YLEn ja muiden mediatalojen sekä opetusviranomaisten kanssa.

Opettajia ja heidän oppilaitaan askarruttaa jatkuvasti median toiminta ja vaikutukset, eettiset kysymykset ja teknologia. Teknologia tekee mediankuluttajista vähitellen myös tuot-tajia. Teknologia ei kuitenkaan ratkaise, miten media meihin vaikuttaa ja minkälaisia kei-noja käytetään. Oma tekeminen koulun turvallisessa ympäristössä ja mediakasvattajan oh-jauksessa on tässä paras opettaja. YLEn roolina voisi olla laajan julkaisualustan tarjoaminen koulujen sekä lasten ja nuorten omille tuotoksille.



YLEn opettaja.tv:ssä voidaan tarjota täydennyskoulutusta mediakasvatuksen alalta ja malleja hyvistä mediakasvatuskäytännöistä – ja miksipä ei jo olemassa olevan YLEn mediakasvatusmateriaalin käytöstä opetuksessa.

### **Sidosryhmät**

Sanomalehdet, aikakauslehdet, eri televisiokanavat sekä paikallisradiot ovat olleet aktiivisia toimijoita koulujen suuntaan. Niinpä koulujen kontaktit ovat olleet vahvimpia juuri niiden suuntaan. Uudet media-alat kuten peliteollisuus tai erilaisten Internet-palvelujen tarjoajat eivät ole toistaiseksi suuntautuneet pedagogisten materiaalien tuottamiseen tai kouluyhteistyön kehittämiseen. Kun tähän yhdistyy opettajien mediakäsityksen suppeus, on seurauksena uusien medioiden lähes täydellinen näkymättömyys kouluissa. Uusien mediaalojen aktivoituminen olisi koulujen kannalta toivottavaa, mutta koska niitä pidetään usein ”vain viihteenä”, ei vakavasti otettavaa ja laajamittaista yhteistyötä ole käytännössä vielä päästy edes kokeilemaan.

Perinteiset media-alan yritykset ottavat usein vastaan oppilasryhmiä ja tekevät muutakin yhteistyötä koulujen kanssa. Monilla paikkakunnilla toiminta on jo vakiintunut, ja yritykset sekä koulut haluavat pitää siitä kiinni. Myös suuret kansalliset toimijat kuten Yleisradio ja Helsingin Sanomat tuottavat mediakasvatusmateriaaleja ja järjestävät aiheeseen liittyviä tapahtumia. Esimerkeistä kelpaavat Ylen Mediabussi ja Helsingin Sanomien Päivä lehtimiehenä -tapahtuma.

Tekijänoikeusjärjestöt, kuten Tuotos, Teosto, Gramex. ja Kopiosto, ovat viime aikoina ryhtyneet tiedottamaan yhä aktiivisemmin tekijöiden oikeuksista teoksiinsa. Erityisesti median digitalisoituminen on lisännyt tarvetta asenteiden muokkaamiselle ja tiedon jakamiselle. Myös elokuvien esittäminen kouluissa laillisesti on olennaisesti helpottunut, sillä kuntien ja koulujen on nykyisin mahdollista ostaa elokuvien esittämisen mahdollistavia yleislisenssejä. Suomalasten elokuvien esityslupia välittää Tuotos ry ja ulkomaisten M & M Viihdepalvelu Oy yhdessä Motion Picture Licensing Corporationin kanssa. Mikäli yleislisenssi ei sovi koululle, ne voivat neuvotella käyttöluvista suoraan tuottajien tai muiden oikeuksienomistajien kanssa. Pelkästään lyhyiden opetuksessa käytettävien elokuvanäytteiden esittämisen mahdollistavia lisenssejä ei tällä hetkellä ole.

Valtion rahoittamat Suomen elokuvasäatiö ja Suomen elokuva-arkisto ovat olleet koulujen suuntaan varsin hiljaa. Niillä ei ole käytännössä lainkaan opetuskäyttöön tarkoitettuja materiaaleja tai käytäntöjä. Elokuvakasvatuksen edistäminen sopisi molemmille instituutioille hyvin. Valtion elokuvatarkastamo (VET) sen sijaan on tuottanut kouluille materiaalia nimenomaan suojelullisesta näkökulmasta ja ikärajakysymyksistä.

Onneksi kuitenkin monenlaiset innovatiiviset projektit ovat täyttäneet vanhojen laitosten toiminnan puutteita. Pixoff on AVEK:in ja Provisual Oy:n alkuun saattama hanke, jonka tarkoituksena on toimia julkaisukanavana kotimaisille elokuville ja animaatioille. Tällä hetkellä Pixoffin nettisivulla on katsottavissa noin 500 lähinnä harrastajien tekemää elokuvaa. Sivusto on aito verkkoyhteisö, jossa jäsenet voivat kommunikoida keskenään. Teosten katseleminen on avointa kaikille. Pixoffin kaltaisen toiminnan soisi lisääntyvän myös muilla median aloilla.

Tärkeää mediakasvatustyötä tekevät myös monet festivaalit ja tapahtumat. Esimerkiksi helsinkiläisen Docpoint-dokumenttielokuvafestivaalin ohessa järjestetään lapsille ja nuorille suunnattu DOKKINO-tapahtuma. Alueellinen eriarvoisuus on kuitenkin ongelma, eikä kaikilla ole mahdollisuutta osallistua tämänkaltaisiin tapahtumiin.

## **Materiaalit**

Mediakasvatuksen materiaaleja on nykyisin tarjolla runsaastikin. Opettajan suurin haaste onkin etsiä tarvittava tieto monista eri lähteistä, hankkia koululle yhteistyökumppaneita ja lopulta soveltaa hankittuja resursseja oppitunneilla. Parhaiten tietämystä on tarjolla perinteisistä medioista: sanomalehdistä, televisiosta ja radiosta. Peleistä, erilaisista verkkomaailman palveluista ja muista uusista mediaailmiöistä on huomattavasti hankalampaa löytää kouluihin soveltuvia aineistoja. Materiaalit keskittyvät usein analyyttiseen tarkasteluun ja mediakriittisen näkökulman kehittämiseen. Sen sijaan opiskelijoiden ohjaaminen oman mediatuotannon pariin ei ole ollut suosittu näkökulma oppimateriaaleissa.

Yhä useammin materiaali on olemassa pelkästään sähköisessä muodossa ja ladattavissa suoraan opettajan koneelle Internetistä. Materiaaleja tarjoavat muun muassa media-alan yhdistykset, järjestöt ja yritykset. Osa aineistoista on hyvin spesifejä: ne saattavat liittyä esimerkiksi elokuvien tai sanomalehtiutusten käsittelemiseen. Suomalaisten sisältöjen ohella erityisesti englanninkielistä materiaalia on runsaasti saatavilla.

Kouluissa on melko vähän käytössä erityisiä mediakasvatuksen tai viestinnän oppikirjoja. Moni opettaja kaipaasi niistä tukea luokkatilanteisiin ja kurssin rakentamiseen. Painetut oppimateriaalit kuitenkin vanhenevat nopeasti ja vaativat jatkuvaa päivittämistä. Vaikka monella kustantajalla ei ole erityistä lukion viestinnän kirjaa, on mediakasvatuksen sisältöjä alkanut ilmestyä vähitellen muiden oppiaineiden kurssimateriaaleihin, lähinnä äidinkieleen ja kirjallisuuteen sekä kuvataiteeseen. Aineiston lisääntymisen taustalla lienee aihekokonaisuuksien tuleminen opetussuunnitelmien perusteisiin.

Suuri ongelma opetuksessa on alkuperäisen media-aineiston puute. Sanomalehtiä käytetään kouluissa runsaasti, mutta useimpia sähköisiä materiaaleja (radio- ja televisio-ohjelmia, elokuvia, tv-mainoksia jne.) ei voi käyttää vapaasti tekijänoikeudellisista syistä. Joskus kyse on koulujen ja kuntien taloudellisesta tilanteesta: rahaa oikeuksien ostamiseen ei kerta kaikkiaan ole. Opettaja joutuu usein myös priorisoimaan työtään; aikaa ja energiaa laillisesti esitettävien aineistojen hankkimiseen ei tunnu olevan, varsinkin kun tietoa tekijänoikeuksista tai oikeuksien omistajista ei ole helposti saatavilla. Vaikka esimerkiksi elokuva-ala on kehittänyt aivan viime aikoina lisensointijärjestelmiä, kaipaasi tilanne edelleen selkiyttämistä.

Joissakin tapauksissa tarjolla oleva materiaali on harmillisen suppeaa. Esimerkiksi uudehkoja elokuvakopioita voi tilata Koulukinon kautta, mutta klassikkoja ei saa filmikopioina oikeastaan mistään. Uhkaa syntyä kokonainen sukupolvi, joka ei ole edes voinut nähdä valkokankaan klassikkoja niiden aidossa katsomisympäristössä.

### 3 Toimenpide-ehdotukset

*Työryhmä näkee mediataidot niin keskeisinä yksilön elämänhallinnan ja aktiivisen kansalaisuuden perustaitoina sekä työelämän ja vapaa-ajan muutoksen työkaluina, että se ehdottaa käynnistettäväksi laajan kansallisen, pitkäkestoisen medialukutaito-ohjelman, joka tulee kirjata seuraavaan Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan.*

**Kansallisen mediakasvatusohjelman tavoitteena** on parantaa mediakasvatuksen toteutumisen edellytyksiä perusopetuksessa ja toisella asteella sekä opettajankoulutuksessa. Tavoitteena on, että ohjelma edistäisi mediakasvatuksen kiinnittymistä nykyistä paremmin osaksi normaalia toimintaa.

**Toteutus:** Mediakasvatusohjelman aiottu toteutus on vuosien 2008–2011 aikana.

**Toimijatahot:** Opetusministeriö yhdessä Opetushallituksen, yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, koulutuksen järjestäjien, kuntien, oppilaitosten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

#### **Innovatiivisten toimintatapojen vahvistaminen**

**Toimenpiteet:** Mediakasvatuksen kentällä on ollut aktiivista toimintaa ja useita eri toimijoiden hankkeita. Hyödynnetään ja levitetään mediakasvatuksen innovatiivisia toimintatapoja. Suunnataan koordinoinnin avulla toimijoiden voimavaroja yhteiseen tavoitteeseen. Tarvittaessa käynnistetään valtakunnallisia yhteistyöhankkeita ja autetaan hyväksi havaittuja hankkeita jatkumaan. Kehitetään perusopetukseen ja toiselle asteelle soveltuvia mediakasvatuksen sisältökokonaisuuksia. Vastuullisen ja turvallisen mediaympäristön luominen on tärkeää, jotta medialukutaitoa voidaan toteuttaa kansalaisten sanavapauden toteuttamiseksi.

Kannustava ja rohkaiseva mediakasvatus on perusta turvallisen mediaympäristön rakentamiseksi. Koulut, opettajat ja kodit tarvitsevat sen toteuttamiseksi monenlaista tukea. Yhteisvastuun rakentaminen edellyttää hyvien toimintamallien kehittämistä myös yhdessä median ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Laaditaan mediataito-aihekokonaisuuteen taitotasojen kuvaus ottaen huomioon mediakentän ja median käytön muutokset. Asetetaan asiantuntijaryhmä konkretisoimaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden media-aihekokonaisuuden yleistavoitteita ja keskeisiä sisältöjä laatimalla opetustyön tueksi yksityiskohtaisempi, portaittain etenevät taitotasojen kuvaukset läpi peruskoulun.

### **Paikallisten oppimiskeskusten ja paikallisen yhteistyön kehittäminen**

**Toimenpiteet:** Kehitetään oppilaitoksia oppimiskeskuksiksi, jotka palvelevat medialukutaitojen, elinikäisen oppimisen sekä kansalaisvaikuttamisen taitojen kehittämistä. Paikallisen tason yhteistyömuotojen kehittäminen on mediakasvatuksen ydintä, mutta se tarvitsee uutta ajattelua ja yli hallintokuntien ulottuvia uusia ratkaisuja. Kodin, koulun ja kirjaston yhteistyö on tarpeen keskeisillä media- ja opiskelutaitojen sisältöalueille ja koulukirjasto-toimintaa on kehitettävä kunnan sisällä eri koulumuotojen ja hallinnonalojen yhteistyönä palvelemaan tiedonhallinnan ja mediakasvatuksen tarpeita.

### **Verkostoitumisen ja informaation jakamisen vahvistaminen**

**Toimenpiteet:** Kehitetään portaalia yhdistämään mediakasvatuksen toimijoita ja tukemaan opettajia. Mediakasvatusala tarvitsee eheyttävän ja opettajan työtä tukevan Internet-portaalin, jossa olisi koottuna mm. opetussuunnitelmataukea, tietoa saatavilla olevista materiaaleista, tietoa koulujen projekteista, media-alan toimijoiden kouluille suunnattuja yhteistyöhankkeita, yhteystietoja jne. Opetushallitus huolehtii yhteistyössä alan toimijoiden kanssa, että portaali palvelee opettajien tarpeita ja tukee media-aihekokonaisuuden (ammattillisessa koulutuksessa avaintaidon), haltuunotossa ja toteutumisessa niin perusopetuksessa, lukiossa kuin ammatillisessa koulutuksessa.

### **Teknisen varustuksen ja materiaalien saatavuuden parantaminen**

**Toimenpiteet:** Laaditaan suunnitelma, miten kouluja ja oppilaitoksia voidaan auttaa saamaan ajanmukaisia välineitä ja materiaaleja käyttöönsä mediakasvatuksen edistämiseksi. Suunnitelmaa laadittaessa kiinnitetään huomiota koulujen puutteelliseen ja epätarkoituksenmukaiseen mediakasvatusvälineistöön, erilaisten lähteiden ja mediamateriaalien esitys- ja käyttöoikeuksiin, koulujen ja oppilaitosten mahdollisuuksiin saada materiaaleja käyttöönsä ja opiskelijoiden omaan mediatuottamiseen ja omien tuotosten esittämiseen liittyviin oikeuksiin. Tämä koskee erityisesti multimedia- ja videotuotannoissa käytettävää musiikkia. Erityisen kiireellisenä voidaan pitää sopimusten tekemistä digitaalisista jakelusuhteista.

### **Kehittämis-yhteistyön parantaminen**

**Toimenpiteet:** Ohjelmajakson aikana perustetaan mediakasvatuksen yhteinen kehittämisfoorumi, jonka tavoitteena on suunnitella ja koordinoida opettajien, opettajankouluttajien, tutkijoiden, kolmannen sektorin ja muiden eri toimijoiden tehtäviä, rooleja ja yhteistyötä perusasteen ja toisen asteen mediakasvatuksen kentällä.

### **Opettajankoulutuksen kehittäminen ja mediakasvatuksen tutkimuksen vahvistaminen**

**Toimenpiteet:** Lisätään ja monipuolistetaan mediakasvatussisältöjä opettajankoulutuksessa ottaen huomioon mediakentän ja median käytön muutokset. Mediakasvatus otetaan valtakunnallisesti luokanopettajakoulutuksessa monialaisten virtuaalisten opintojen aihealueeksi. Etäopetusharjoittelua ja opetusharjoittelun etäohjausta kehitetään ja synergiaetua kenttäkoulujärjestelmän kehittämisen kanssa hyödynnetään. Valtion rahoittaman opetushenkilöstön täydennyskoulutuksen voimavaroja kohdennetaan niin, että vuosittain vähintään 1 000 osallistujaa voi osallistua mediakasvatuksen täydennyskoulutukseen. Oppi-

laitosjohdon täydennyskouluttaminen on erittäin tärkeää. Etsiä uusia tehokkaampia muotoja täydennyskoulutukseen, jonka kautta voidaan löytää konkreettisia ratkaisuja opettajien tukemiseen mediakasvatuksen käytännön työssä. Kehittää täydennyskoulutukseen sellaisia toteutusmuotoja, joissa koulutettaisiin koko työyhteisöä omassa toimintaympäristössään. Voimistetaan ja tuetaan mediakasvatuksen tutkimista ja arviointia sekä mediakasvatusalan tutkijoiden verkostoitumista. Toteutetaan arviointitutkimus mediakasvatuksen toteutumisesta aihekokonaisuutena ja eri oppiaineissa. Medialukutaito-ohjelman toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan tutkimuksen avulla.

**Toimijatahot:** Opetusministeriö yhdessä Opetushallituksen, yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, koulutuksen järjestäjien, kuntien, oppilaitosten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

# Lähteet

- Buckingham, David (2003). Media Education. Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge: Polity.
- Coogan, Kaisa ja Kangas, Sonja (2001) Nuoret ja kommunikaatioakrobatia. 16–18-vuotiaiden kännykkä- ja internetkulttuurit. Nuorisotutkimusverkosto ja Elisa Communications. Verkossa: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi>
- EU (2001). Komission tiedonanto. Eurooppalaisen elinikäisen oppimisen toteuttaminen. Euroopan komissio. [http://europa.eu.int/comm/education/policies/life/communication/com\\_fi.pdf](http://europa.eu.int/comm/education/policies/life/communication/com_fi.pdf)
- Kotilainen, Sirkku (2001). Mediakulttuurin haasteita opettajankoulutukselle. Acta Electronica Universitatis Tampensis 98. Tampereen yliopisto. Saatavilla www-muodossa <http://www.uta.fi/laitokset/kirjasto/vaitokset/2001/2001036.html>
- Kotilainen, Sirkku ja Rantala, Leena (2005) Osallistutaan verkossa! Nuoret Vaikuttamo.net -sivuston käyttäjinä. Nuorisotutkimus (23)3.
- Kubey, R. & Donovan, B.W. (2001) Media and the Family. Teoksessa D.G. Singer & J.L. Singer (eds.) Handbook of Children and the Media. Thousand Oaks, CA: Sage, 323–339.
- Kunelius, Risto (2003) Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin. Helsinki: WSOY.
- Kupiainen, Reijo (2005). Mediakasvatuksen eetos. Fenomenologinen tutkimus mediakasvatuksen etiikasta. Acta Universitatis Lapponiensis 86. Lapin yliopisto.
- Lahikainen, A-R. (2005) Ruutu – yksi perheenjäsen? Psykologia 40 (4), 408–414.
- Laukkanen, Marjo (2005) "Onneks on irc:D" Nettikeskustelut tyttöjen vuorovaikutustilana. Nuorisotutkimus 3:23, 3–18.
- Lehtinen, E. (2004) Oppimisympäristöt. Teoksessa E. Vitikka & O. Saloranta (toim.) Uudistuva perusopetus. Näkökulmia opetuksen ja opetussuunnitelman kehittämiseen. Helsinki: Opetushallitus, 48–64
- Livingstone, Sonia, Bober, Magdalena & Helsper, Ellen (2004) Active participation or just more information? Young people's take up of opportunities to act and interact on the internet. A research report from the UK Children go Online Project. Saatavilla www-muodossa <http://www.children-go-online.net>
- Martsola, Riitta & Mäkelä-Rönholm, Minna (2006) Lapsilta kielletty. Kuinka suojella lasta mediatraumalta. Helsinki: Kirjapaja.
- Numminen, Sini-Tuulia 2005: Gallerian monet kasvot. PEILI Lasten ja nuorten mediakulttuurin lehti (28), 15.
- Nordhaug, O. (1991) The Shadow Educational System. Adult Resource Development. Norwegian University Press, Oslo.

- Näre, Sari (2005) Julkisuudesta ja intimitetistä. Helsinki: Kirjapaja.
- Sallila, P. & Vaherva, T. (1998a) (toim.). Arkipäivän oppiminen. Aikuiskasvatuksen 39. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura.
- Sallila, P. & Vaherva, T. (1998b) Muodollisesta koulutuksesta informaaliin oppimiseen. Teoksessa: P. Sallila & T. Vaherva (toim.) Arkipäivän oppiminen. Aikuiskasvatuksen 39. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 7–14.
- Tuononen, Päivi (2006) Lööpit osana lasten kasvuympäristöä. Vanhempien kokemuksia kartoittava selvitys. Lapsiasiavaltuutetun toimiston selvityksiä 2006: 2.
- Wilska, , Marita (2005) Taskurahasta virtuaalirahaan. Teoksessa Autio, M. & Paju, P. (toim.) Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot vuosikirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura julkaisuja 62, 80–82.



8.2.2006  
Dnro 13/040/2006

1 (2)

Opetusneuvos Pirjo Sinko



OPETUSMINISTERIÖ

PL 29

00023 VALTIONEUVOSTO

PUH. (09) 160 04

FAX (09) 135 9335

etu.sukunimi@minedu.fi

Undervisningsministeriet

PB 29

00023 Statsrådet

Tel. (09) 160 04

Fax (09) 135 9335

för.efternamn@minedu.fi

MINISTRY OF EDUCATION

P.O. BOX 29

FI-00023 GOVERNMENT

FINLAND

TEL. +358 9 160 04

FAX +358 9 135 9335

given.surname@minedu.fi

Ministère de l'Éducation

Meritullinkatu 10, Helsinki

B.P. 29

FI-00023 Gouvernement

Finlande

Tél. +358 9 160 04

Fax +358 9 135 9335

pré.nom@minedu.fi

www.minedu.fi

## MEDIATAITOJEN JA -OSAAMISEN KEHITTÄMISEN TOIMENPIDEOHJELMA - TYÖRYHMÄN ASETTAMINEN

Opetusministeriö on tänään asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on laatia ehdotus toimenpideohjelmaksi mediataitojen ja -osaamisen kehittämiseksi osana kansalais- ja tietoyhteiskuntataitojen edistämistä. Toimenpideohjelma keskittyy mediakasvatukseen esi- ja perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa sekä ammatillisten opintojen yhteisinä painotuksina. Työryhmän tulee ottaa työssään huomioon myös näiden alojen opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen kehittämistarpeet.

Työryhmän tulee saada työnsä valmiiksi 31.1.2007 mennessä.

Opetusministeriö on kutsunut työryhmän puheenjohtajaksi Teidät ja jäseniksi opetusneuvos **Armi Mikkolan** ja ylitarkastaja **Aki Tornbergin** opetusministeriöstä, suunnittelija **Jukka Haverin** Tampereen kaupungista, dosentti **Sirkku Kotilaisen** Mediakasvatuksen seurasta, faktapäällikkö **Tapio Kujalan** Yleisradiosta, rehtori **Pekka Luoman** Koillis-Helsingin lukiosta, tuntiopettaja **Antti Pentikäinen**, kotimaan toimituksen esimies **Antero Mukan** Helsingin Sanomista, neuvotteleva virkamies **Elina Normon** liikenne- ja viestintäministeriöstä, opetusneuvos **Gun Oker-Blomin** Opetushallituksesta, koulutusjohtaja **Martti Raevaaran** Taideteollisesta korkeakoulusta sekä dosentti **Heikki Kynäslahden** Helsingin yliopistosta.

Työryhmän sihteereiksi opetusministeriö kutsuu ylitarkastaja **Kristiina Kaihari-Salmisen** ja opetusneuvos **Pirjo Väyrysen** Opetushallituksesta.


Työryhmä voi tarvittaessa kuulla ulkopuolisia asiantuntijoita.

Työryhmän työstä aiheutuvat kulut suoritetaan opetusministeriön momenteilta 29.10.22, 29.40.25 ja 29.60.25.

Opetusministeri

  
Antti Kalliomäki

Opetusneuvos

  
Jari Rajanen

## JAKELU

### Työryhmän jäsenet

Helsingin Sanomat  
Helsingin yliopisto  
Koillis-Helsingin lukio  
Liikenne- ja viestintäministeriö  
Mediakasvatuksen seura  
Opetusministeriö  
Opetushallitus  
Taideteollinen korkeakoulu  
Tampereen kaupunki  
Yleisradio

Pvm: 29.1.2007

Dnro: 13/040/200 **6**

Viite:  
OPM:n päätös 8.2.2006;  
työryhmän kirje 18.1.2007



Opetusneuvos Pirjo Sinko

### Mediataitojen ja -osaamisen kehittämisen toimenpideohjelman työryhmän määrääjän jatkaminen

Opetusministeriö asetti 8.2.2006 tekemällään päätöksellä työryhmän, jonka tehtävänä on laatia ehdotus toimenpideohjelmaksi mediataitojen ja -osaamisen kehittämiseksi osana kansalais- ja tietoyhteiskunta-taitojen edistämistä.

Työryhmän pyynnöstä opetusministeriö on päättänyt jatkaa työryhmän määrääikää 30.3.2007 saakka.

  
Antti Kalliomäki

  
Jari Rajanen

Opetusministeri

Opetusneuvos

### TIEDOKSI:

Työryhmän jäsenet  
Opetusministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan osasto  
Opetushallitus  
Helsingin Sanomat  
Helsingin yliopisto  
Koillis-Helsingin lukio  
Liikenne- ja viestintäministeriö  
Mediakasvatuksen seura  
Taideteollinen korkeakoulu  
Tampereen kaupunki  
Yleisradio  
Hankerekisteri

OPETUSMINISTERIÖ  
MERITULLINKATU 10, HELSINKI

PL 29  
00023 VALTIONEUVOSTO  
PUH. (09) 160 04  
FAX (09) 135 9335  
[etu.sakautuuta.minedu.fi](http://etu.sakautuuta.minedu.fi)

Undervisningsministeriet  
Sjötullsgatan 10, Helsingfors  
PB 29

00023 Statsrådet  
Tel. (09) 160 04  
Fax (09) 135 9335  
[fin.edutrans.minedu.fi](http://fin.edutrans.minedu.fi)

MINISTRY OF EDUCATION  
MERITULLINKATU 10, HELSINKI  
P.O. BOX 29

FIN-00023 GOVERNMENT  
FINLAND  
TEL. +358 9 160 04  
FAX +358 9 135 9335  
[fin.edutrans.minedu.fi](http://fin.edutrans.minedu.fi)

Ministère de l'Éducation  
Meritullinkatu 10, Helsinki  
B.P. 29

FIN-00023 Gouvernement  
Finlande  
Tél. +358 9 160 04  
Fax +358 9 135 9335

[www.minedu.fi](http://www.minedu.fi)



OPETUSMINISTERIÖ

*Undervisningsministeriet*

MINISTRY OF EDUCATION

*Ministère de l'Éducation*

ISBN 978-952-485-366-8

ISSN 1458-8102

**Julkaisumyynti / Bokförsäljning**

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet  
PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)  
00014 Helsingin Yliopisto / Helsingfors Universitet  
puhelin / telefon (09) 7010 2363  
faksi / fax (09) 7010 2374  
books@yopaino.helsinki.fi  
www.yliopistopaino.helsinki.fi